

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет управління, адміністрування та туризму
Кафедра економічної теорії, підприємництва та торгівлі

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Забезпечення економічної безпеки фірми як протидія фінансовому
шахрайству
(на прикладі ТДВ “Городоцьке” (м. Городок))
Назва теми

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля
Шифр і назва спеціальності

Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та комерційна
логістика

Шифр КвР.ПТ.023185.01.01.00

Виконав студент 2 курсу група ПТКЛМ-23
Шифр

Підпис

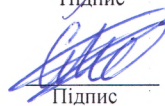
Павло АНДРОЩУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник канд.екон. наук, доцент
Науковий ступінь, наукове звання

Підпис

Алла МЕЙШ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер доцент
Посада

Підпис

Людмила САЧИНСЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри економічної теорії,
підприємництва та торгівлі

Підпис

Лариса ЛЮБОХИНЕЦЬ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Управління, адміністрування та туризму

Кафедра Економічної теорії, підприємництва та торгівлі

Рівень вищої освіти Другий (магістерський)

Галузь знань 07 "Управління та адміністрування"

Спеціальність 076 "Підприємництво та торгівля"

Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та комерційна логістика

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економічної теорії,
підприємництва та торгівлі

01 10 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Тема роботи (проекту) Забезпечення економічної безпеки фірми як протидія фінансовому шахрайству

1. Керівник роботи (проекту) Мейш Алла Василівна, кандидат економічних наук, доцент

Затверджено наказом ректора університету від "26" серпня 2024 року № 60

2. Строк подання роботи (проекту) 16 грудня 2024 року

3. Вхідні дані до роботи (проекту) навчальні посібники, наукові публікації, періодичні та монографічні видання, матеріали міжнародних конференцій, статистична звітність підприємства, інформація мережі Інтернет, тощо

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1. Теоретичні засади економічної безпеки підприємства. 2. Аналіз фінансового стану ТДВ "Городоцьке" 3. Шляхи покращення економічної безпеки ТДВ "Городоцьке".

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Сутність та структурні елементи економічної безпеки підприємства. 2. Економічна безпека підприємства як об'єкт управління. 3. Фінансове шахрайство як загроза економічній безпеці. 4. Загальна характеристика діяльності ТВД "Городоцьке". 5. Сучасний стан організаційного забезпечення економічної безпеки ТВД "Городоцьке". 6. Оцінювання рівня економічної безпеки ТВД "Городоцьке". 7. Запровадження механізмів протидії фінансовому шахрайству на підприємстві на основі взаємоузгодження інтересів. 8. Пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкості економічної безпеки підприємства.

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1. Теоретико-методичний	Мейш А.В., доцент	<i>Мейш А.В.</i>	<i>Мейш А.В.</i>
2. Дослідницько-аналітичний	Мейш А.В., доцент	<i>Мейш А.В.</i>	<i>Мейш А.В.</i>
3. Рекомендаційний	Мейш А.В., доцент	<i>Мейш А.В.</i>	<i>Мейш А.В.</i>

7. Дата видачі завдання 05.09.24р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. Вибір теми та складання детального плану	<i>до 20.09.24р.</i>	<i>виконано</i>
2. Одержання індивідуального завдання	<i>до 15.10.24р.</i>	<i>виконано</i>
3. Підбір і опрацювання відповідних літературних джерел, участь у виконанні науково-дослідної роботи. інші заходи	<i>до 25.10.24р.</i>	<i>виконано</i>
4. Підготовка та написання теоретичної частини (розділ 1).	<i>до 15.11.24р.</i>	<i>виконано</i>
5. Розробка методики або напрямів аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства	<i>до 30.11.24р.</i>	<i>виконано</i>
6. Підготовка та написання аналітичної частини роботи (розділ 2)	<i>до 10.12.24р.</i>	<i>виконано</i>
7. Підготовка та написання рекомендаційної частини (розділ 3).	<i>до 12.12.24р.</i>	<i>виконано</i>
8. Доопрацювання та написання фінальної версії роботи	<i>до 12.12.24р.</i>	<i>виконано</i>
9. Проведення попереднього захисту кваліфікаційної роботи	<i>16.12.24р.</i>	<i>виконано</i>
10. Одержання відгуку наукового керівника	<i>16.12.24р.</i>	<i>виконано</i>
11. Одержанні рецензії зовнішнього рецензента	<i>20.12.24р.</i>	<i>виконано</i>
12. Захист кваліфікаційної роботи	<i>21.12.24р.</i>	<i>виконано</i>

Студент

П. Андрощук

Павло АНДРОЩУК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник роботи

Мейш А.В.

Алла МЕЙШ

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Підпис

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи

Забезпечення економічної безпеки фірми як протидія фінансовому шахрайству
(на прикладі ТДВ “Городоцьке” (м. Городок))

студента гр. ПТКЛм-23-1 Андрощука П.І.

Науковий керівник: канд. екон. наук, доц. Мейш А.В.

Загальний обсяг роботи 107 сторінок, з них 91 сторінка основного тексту, 22 таблиці, 19 рисунків, 12 додатків, 36 джерел посилання.

Перелік ключових слів: економічна безпека, фінансове шахрайство, конкурентоспроможність, фінансовий моніторинг, протидія ризикам, управління ресурсами, аграрний сектор, ТДВ “Городоцьке”.

У першому розділі узагальнено теоретичні засади економічної безпеки підприємства. Досліджено, фінансове шахрайство в підприємстві, як вид деструктивної економічної діяльності.

Другий розділ присвячено аналізу фінансового стану ТДВ “Городоцьке”. Проведено аналіз динаміки ключових показників діяльності підприємства.

У третьому розділі роботи проведено ґрунтовний аналіз можливих заходів покращення економічної безпеки ТДВ “Городоцьке”, враховуючи сучасні економічні виклики та ризики, які стоять перед підприємством.

Підпис П. Андрощук

Дата 16.12.2024р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1 Сутність та структурні елементи економічної безпеки підприємства	5
1.2 Економічна безпека підприємства як об'єкт управління	16
1.3 Фінансове шахрайство як загроза економічній безпеці: сутність, причини та наслідки	23
Висновки до першого розділу	35
2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТДВ «ГОРОДОЦЬКЕ»	
2.1 Загальна характеристика діяльності підприємства	38
2.2 Сучасний стан організаційного забезпечення економічної безпеки підприємства ТДВ «ГОРОДОЦЬКЕ»	44
2.3 Оцінювання рівня економічної безпеки ТДВ «ГОРОДОЦЬКЕ»	56
Висновки до другого розділу	61
3 ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТДВ «ГОРОДОЦЬКЕ»	
3.1 Удосконалення системи фінансового моніторингу та контролю	64
3.2 Запровадження механізмів протидії фінансовому шахрайству на підприємстві на основі взаємоузгодження інтересів	71
3.3 Пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності та забезпечення	

стійкості економічної безпеки підприємства	77
Висновки до третього розділу	82
ВИСНОВКИ	85
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	88
ДОДАТКИ	92

ВСТУП

Економічна безпека підприємства є ключовою умовою його стабільного функціонування та розвитку в умовах сучасного динамічного середовища. Це комплексна характеристика, яка охоплює різноманітні аспекти діяльності підприємства, включаючи фінансову стійкість, кадрове забезпечення, інформаційну захищеність, ринкову стабільність і протидію зовнішнім та внутрішнім загрозам. Особливого значення дана проблема набуває в Україні через економічні виклики, пов'язані з високою конкуренцією, посиленням ризиків фінансового шахрайства та нестабільністю ринкових умов.

Досліджуване у роботі ТДВ «Городоцьке» - підприємство аграрного сектору, яке є показовим прикладом об'єкта дослідження в контексті економічної безпеки. Його діяльність пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції, що забезпечує внесок у продовольчу безпеку країни. Водночас підприємство стикається з низкою проблем, які потребують ефективних рішень для забезпечення економічної стабільності. Серед них основними є недостатня організація системи фінансового моніторингу, підвищений ризик шахрайських дій та зниження конкурентоспроможності через вплив зовнішніх факторів.

Актуальність теми - проблематика забезпечення економічної безпеки стає критично важливою через підвищення рівня ризиків у підприємницькому середовищі. На сучасному етапі для аграрних підприємств, таких як ТДВ «Городоцьке», загрози фінансовій стабільності, правовому та інформаційному захисту є реальними перешкодами для сталого розвитку. У цьому контексті важливим є розроблення механізмів, які дозволяють не лише уникнути ризиків, але й підвищити ефективність діяльності підприємства. Актуальність роботи полягає в тому, щоб надати теоретичне та практичне обґрунтування шляхів підвищення економічної безпеки підприємства в умовах сучасних викликів.

Проблематика дослідження - підприємства аграрного сектору, зокрема і ТДВ «Городоцьке», стикаються з проблемами недостатньої інтеграції сучасних механізмів фінансового моніторингу та контролю, низьким рівнем протидії фінансовому шахрайству, яке завдає значних збитків та підриває довіру до управлінських процесів, ослаблення конкурентних позицій через недостатню адаптацію до змін зовнішнього середовища, відсутність чіткої стратегії розвитку, що забезпечує стійкість економічної безпеки в довгостроковій перспективі.

Ключовим аспектом роботи є не лише виявлення цих проблем, але й аналіз їх впливу на загальний стан підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо їх усунення.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження теоретичних аспектів економічної безпеки підприємства, аналіз сучасного стану ТДВ «Городоцьке» та розробка практичних рекомендацій для підвищення ефективності управління безпекою.

Для досягнення зазначеної мети були визначені такі завдання:

1. розкрити сутність економічної безпеки підприємства та визначення її місця в системі управління;
2. дослідити фінансове шахрайство як одну з ключових загроз економічній безпеці;
3. провести аналіз організаційного та фінансового стану ТДВ «Городоцьке»;
4. розробити шляхи удосконалення механізмів економічної безпеки, зокрема фінансового моніторингу, протидії шахрайству та зміцнення конкурентних позицій.

Об'єкт дослідження - економічна безпека підприємства в аграрному секторі.

Предмет дослідження - інструменти управління економічною безпекою та механізми протидії фінансовим ризикам.

Основними результатами кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних основи економічної безпеки, сформульовано поняття економічної безпеки як комплексного явища, яке включає фінансову, кадрову, інформаційну, ринкову, екологічну та правову складові, досліджено, що фінансове шахрайство є однією з найнебезпечніших загроз, оскільки воно порушує стабільність фінансової діяльності, знижує довіру до підприємства і може спричинити втрату матеріальних ресурсів, проведено детальну оцінку організаційного забезпечення економічної безпеки підприємства ТДВ «Городоцьке» та зроблено аналіз з виявленням відсутності чіткої системи моніторингу фінансових потоків, що значно підвищує вразливість підприємства до ризиків, розглянуто техніко-економічні показники, що свідчать про необхідність удосконалення системи управління для підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Практичне значення результатів дослідження можуть бути використані як основа для вдосконалення системи економічної безпеки як у ТДВ «Городоцьке», так і в інших підприємствах аграрного сектора. Запропоновані заходи дозволяють знизити ризики фінансових втрат, підвищити рівень безпеки підприємства та зміцнити його конкурентні позиції.

Економічна безпека підприємства є важливим елементом його стійкості та ефективності. Аналіз діяльності ТДВ «Городоцьке» свідчить про наявність значних резервів для вдосконалення управління безпекою. Впровадження запропонованих заходів сприятиме зміцненню позицій підприємства на ринку, забезпеченню фінансової стабільності та ефективному управлінню ризиками.

Кваліфікаційна (дипломна) робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел посилання, який складається з 36 найменувань. Основний текст роботи викладено на 91 сторінках. Робота містить 21 таблицю та 22 рисунки.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Суть та структурні елементи економічної безпеки підприємства

Економічна безпека підприємства (ЕБП) є багатокомпонентною категорією, що охоплює весь комплекс внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на здатність підприємства зберігати стабільність і досягати стратегічних цілей. У сучасних умовах високої турбулентності економічного середовища забезпечення економічної безпеки стає ключовим елементом стратегічного управління підприємством.

Розширене визначення сутності економічної безпеки підприємства звучить наступним чином - економічна безпека підприємства визначається як стан захищеності його ресурсів, інтересів і стратегічних цілей від зовнішніх і внутрішніх загроз. Це передбачає здатність підприємства ефективно адаптуватися до змін зовнішнього середовища, протидіяти ризикам, оптимально використовувати наявні ресурси та забезпечувати довготривалу стабільність функціонування.

Науковці, зокрема О.І. Амоша, І.В. Бланк, і А.В. Гриньов, акцентують увагу на багатокомпонентній структурі економічної безпеки, яка включає фінансову, кадрову, виробничу, інформаційну, ринкову, екологічну, технологічну та правову складові. Кожна з цих складових забезпечує окремий аспект стабільності підприємства, формуючи в сукупності його інтегровану економічну безпеку.

Економічна безпека підприємства є багатокомпонентною системою, яка включає кілька ключових елементів, кожен із яких сприяє забезпеченню загальної стійкості підприємства до внутрішніх і зовнішніх загроз. Розгляд складових економічної безпеки підприємства можна розглянути представивши їх на рисунку 1.1.

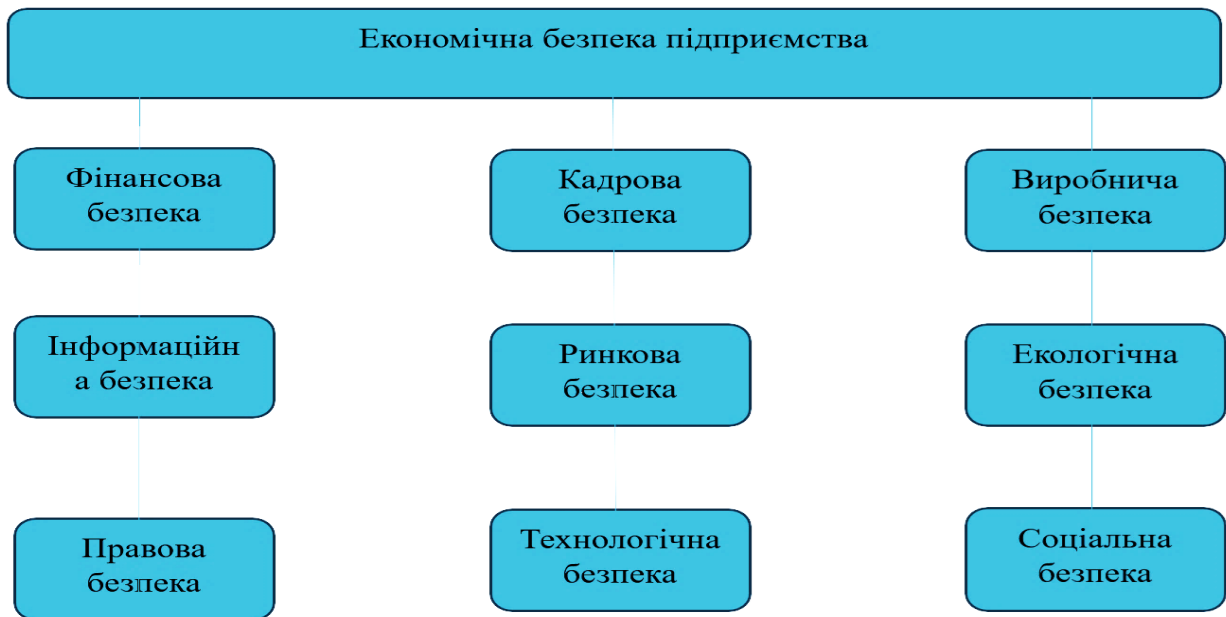

Рисунок 1.1 Елементи економічної безпеки [20]

Одним із елементів багатокomпонентної системи економічної безпеки є фінансова безпека, яка забезпечує стійкість фінансових потоків, платоспроможність і ліквідність підприємства, та включає оптимізацію структури капіталу (співвідношення власного та позикового капіталу), моніторинг дебіторської та кредиторської заборгованості, розробку заходів із протидії фінансовому шахрайству, забезпечення прозорості фінансової звітності, управління валютними ризиками та інфляційними коливаннями.

Наступним елементом економічної безпеки є кадрова безпека, яка фокусується на збереженні кваліфікованого персоналу та стабільності трудового колективу, що включає оцінку рівня кваліфікації працівників та їх професійного розвитку, формування позитивного клімату в колективі для зменшення плинності кадрів, впровадження програм мотивації працівників, забезпечення захисту прав працівників у межах трудового законодавства.

Також до елементів економічної безпеки належить і виробнича безпека, яка забезпечує безперебійне виробництво та формує ефективність виробничих процесів, оптимізація виробничих потужностей, контроль за

технічним станом обладнання, мінімізація впливу простоїв через технічні чи організаційні причини, забезпечення стандартів якості продукції.

Інформаційна безпека це важлива складова економічної безпеки, яка захищає конфіденційну інформацію підприємства та комерційну таємницю впровадження сучасних інформаційних технологій та систем шифрування, регулярний аудит інформаційних систем, розробка політик захисту даних, у тому числі протидії кібератакам.

Ринкова безпека, яка підтримує конкурентоспроможність та стабільність позицій підприємства на ринку аналіз ринкових тенденцій і динаміки конкурентів, розробку маркетингових стратегій для розширення ринкової частки, диверсифікація ринків збуту для мінімізації залежності від одного сегмента.

Екологічна безпека елемент економічної безпеки, яка зосереджена на мінімізації негативного впливу підприємств на навколишнє середовище, зокрема дотримання екологічних стандартів і норм, використання ресурсозберігаючих технологій, управління відходами та вторинними матеріалами.

Правова безпека, що забезпечує дотримання законодавства та захист прав підприємства включаючи юридичний супровід укладання контрактів та інших угод, контроль за дотриманням ліцензійних і регуляторних вимог, захист підприємства від необґрунтованих позовів і санкцій.

Технологічна безпека як елемент економічної безпеки, що спрямована на забезпечення сучасного технічного рівня виробництва, а саме інноваційної розробки та впровадження нових технологій, модернізація обладнання, контроль за технологічними процесами для зниження ризику збоїв.

Соціальна безпека, яка включає взаємодію підприємства із суспільством і співробітниками, виконання соціальних зобов'язань перед працівниками, забезпечення корпоративної соціальної відповідальності, формування позитивного іміджу підприємства у громадськості.

Кожен із вище зазначених структурних елементів економічної безпеки є взаємопов'язаним і формує цілісну систему економічної безпеки. Наприклад, фінансова безпека створює умови для модернізації технологічної бази, що впливає на виробничу безпеку. Водночас інформаційна безпека забезпечує захист даних, які необхідні для прийняття стратегічних управлінських рішень у сфері ринкової безпеки. Деталізація елементів дозволяє підприємствам ефективніше аналізувати стан безпеки та формувати стратегії для її зміцнення.

Система економічної безпеки підприємства виконує кілька основних функцій (рис. 1.2)

Рисунок 1.2 – Функції економічної безпеки

Попереджувальна характеризує завчасне виявлення ризиків і загроз, які можуть негативно вплинути на діяльність підприємства.

Захисна відповідає за збереження ресурсів підприємства та недопущення реалізації потенційних загроз.

Компенсаційна це нівелювання негативних наслідків уже реалізованих ризиків і відновлення стійкості підприємства.

Інноваційна пропонує впровадження новітніх підходів до управління безпекою для підвищення ефективності.

Основними проблемами, з якими стикаються підприємства в забезпеченні економічної безпеки це нестача фінансових ресурсів для інвестування в сучасні системи захисту; недостатній рівень правової культури й юридичного забезпечення, недостатня обізнаність працівників із питаннями захисту інформації, слабкий рівень технічної оснащеності підприємств (рис.1.3)

Рисунок 1.3 – Перешкоди економічної безпеки

У зв'язку з цим виникає потреба в розробці інтегрованих стратегій економічної безпеки, які враховують специфіку діяльності підприємства та можливості його ресурсної бази.

Перспективи розвитку системи економічної безпеки підприємства базуються на результатах аналізу сучасних викликів і тенденцій у бізнес-середовищі. Основою для таких висновків є комплексне дослідження внутрішніх і зовнішніх загроз, з якими стикаються підприємства, зокрема нестача фінансових ресурсів, недостатній рівень правового забезпечення та слабка технічна оснащеність. Вивчення міжнародного досвіду та практичних кейсів підтверджує, що інноваційні підходи, такі як автоматизація процесів

моніторингу, впровадження систем штучного інтелекту та посилення інформаційної безпеки, є важливими елементами успішної стратегії забезпечення економічної безпеки. Крім того, актуальним є залучення інвестицій для модернізації виробничих процесів і підвищення рівня професійної компетенції працівників.

Підвищення рівня економічної безпеки можливе за умови впровадження таких заходів:

- автоматизація процесів моніторингу ризиків і загроз;
- посилення правового захисту підприємства через оптимізацію договірної діяльності;
- розвиток кадрового потенціалу шляхом навчання персоналу основам управління ризиками;
- впровадження інноваційних технологій для оптимізації виробничих процесів і підвищення їх ефективності.

Системний підхід до управління економічною безпекою дозволить забезпечити стійкість підприємства, підвищити його конкурентоспроможність і зменшити ризики, що виникають у процесі діяльності.

Розробка нової парадигми корпоративного управління охоплює не лише переосмислення існуючих ідей теоретиків менеджменту, а й створення концептуальних засад економічної безпеки підприємств, які відповідають сучасним умовам. Вивчення категорії "економічна безпека" та її структурних і функціональних компонентів, зокрема на різних рівнях управлінської ієрархії, почалося в Україні на початку 1990-х років. Економічна безпека підприємства (суб'єкта господарювання) трактується як захист його науково-технічних, технологічних, виробничих та людських ресурсів від прямих (активних) або непрямих (пасивних) економічних загроз, таких як несприятливе зовнішнє середовище, яке формується або знаходиться у певному стані. За думкою французьких експертів, економічна безпека підприємств розглядається як один з компонентів національної безпеки [17].

Розглянемо генезис поняття економічної безпеки підприємства. Спочатку концепція економічної безпеки визначалася як передумова для збереження комерційної таємниці та інших "таємниць" підприємства. Таке трактування економічної безпеки знайшло відображення у публікаціях початку 1990-х років. Економічна безпека підприємства являє собою стан захисту життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз (джерел небезпеки), який забезпечується адміністрацією та персоналом шляхом впровадження системи правових, економічних, організаційно-технічних та соціально-психологічних заходів [12].

На початкових етапах ринкової трансформації кожне підприємство прагнуло захистити свої комерційні таємниці, інтелектуальну власність і загалом інформацію, яку вважало своїм найціннішим активом. Пізніше розвинувся інший підхід до розуміння концепції економічної безпеки підприємства, яка ніколи не залишається стабільною або незмінною через постійні зміни у зовнішньому середовищі в умовах ринкової економіки [12].

З точки зору впливу зовнішнього середовища, захист компаній від його негативного впливу і забезпечення економічної безпеки підприємства, що висвітлено у багатьох публікаціях українських економістів, є ключем до здатності протистояти несприятливим зовнішнім факторам. Найпоширеніші визначення концепцій економічної безпеки, які часто використовують дослідники, мають велике значення для формування належної системи захисту підприємств. (табл. 1.1)

Таблиця 1.1 – Узагальнені інтерпретації економічної безпеки підприємства*

Автор	Характеристика	Ідеологічна домінанта	Концептуальний підхід
Бендіков М. [3; 4]	Захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу підприємства від прямих (активних) чи непрямих (пасивних) загроз.	Захищеність від загроз або небажаних змін	Захисний

Продовження Таблиці 1.1*

Скурухова Т.	Захищеність діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які негативно впливають на його діяльність.	Захищеність від загроз або небажаних змін	Захисний
Тамбовцев В. Л.	Стан підприємства, що означає, що ймовірність небажаних змін - будь-яких якостей, параметрів призначеного йому майна і його зовнішнього середовища.	Розвиток	Ресурсно-функціональний
Отенко І. П.	Стійкий розвиток підприємства (тобто збалансований і безупинний), що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей для стабільного функціонування та соціально-економічного розвитку.	Розвиток	Ресурсно-функціональний
Олейніков Є.	Стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства на нинішній час і в майбутньому.	Наявність ресурсів	Ресурсно-функціональний
Капустін Н. [Сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах впливу дестабілізуючих факторів.	Стійкість	Стійкісний
Козаченко Г. В., Пономарьов В. П.	Міра гармонізації в часі та просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства.	Міра гармонізації інтересів	Гармонізаційний
Барановський О. І.	Комплекс заходів, які сприяють підвищенню фінансової стійкості господарських суб'єктів та умов ринкової економіки, що захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів.	Стійкість	Стійкісний

Найбільш поширені визначення об'єднано на основі дослідження сутності економічної безпеки компанії та результатів аналізу існуючих інтерпретацій сучасної економіки. Підходи до тлумачення терміну "економічна безпека підприємства" згруповані на основі постулатів теорії розвитку, яка розглядає безпеку з двох основних перспектив: як форму розвитку та як засіб протидії загрозам.

Вибір критеріїв економічної безпеки є невід'ємною складовою її дослідження. Під критеріями економічної безпеки розуміються ознаки, на основі яких можна зробити висновок, чи перебуває підприємство в економічній безпеці. Виділяються різні рівні економічної безпеки: підтримуючий, мінімальний, низький, середній, високий та дуже високий

Одним із найбільш важливих елементів системи економічної безпеки є механізм її забезпечення, що включає управлінські, економічні, організаційні, правові та мотиваційні методи гармонізації інтересів підприємства із зовнішніми та внутрішніми чинниками, що дозволяє забезпечити прибуток, достатній для перебування підприємства в економічній безпеці.

Загрози економічній безпеці можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми (рис. 1.4).

Зовнішні загрози, що виникають за межами підприємства, не пов'язані безпосередньо з його діяльністю і можуть включати такі фактори, як зміни законодавства, валютні коливання, протиправна діяльність злочинних угруповань тощо. Внутрішні загрози, навпаки, безпосередньо стосуються діяльності підприємства, його персоналу, системи управління та технологічних процесів. До таких загроз належать недосконалість управлінської структури, відсутність стратегії розвитку, порушення внутрішніх регламентів безпеки, неефективна маркетингова стратегія.

Враховуючи зв'язок між внутрішніми та зовнішніми загрозами і функціональними складовими економічної безпеки підприємства, можна визначити основні напрями підвищення її рівня. Це включає в себе заходи,

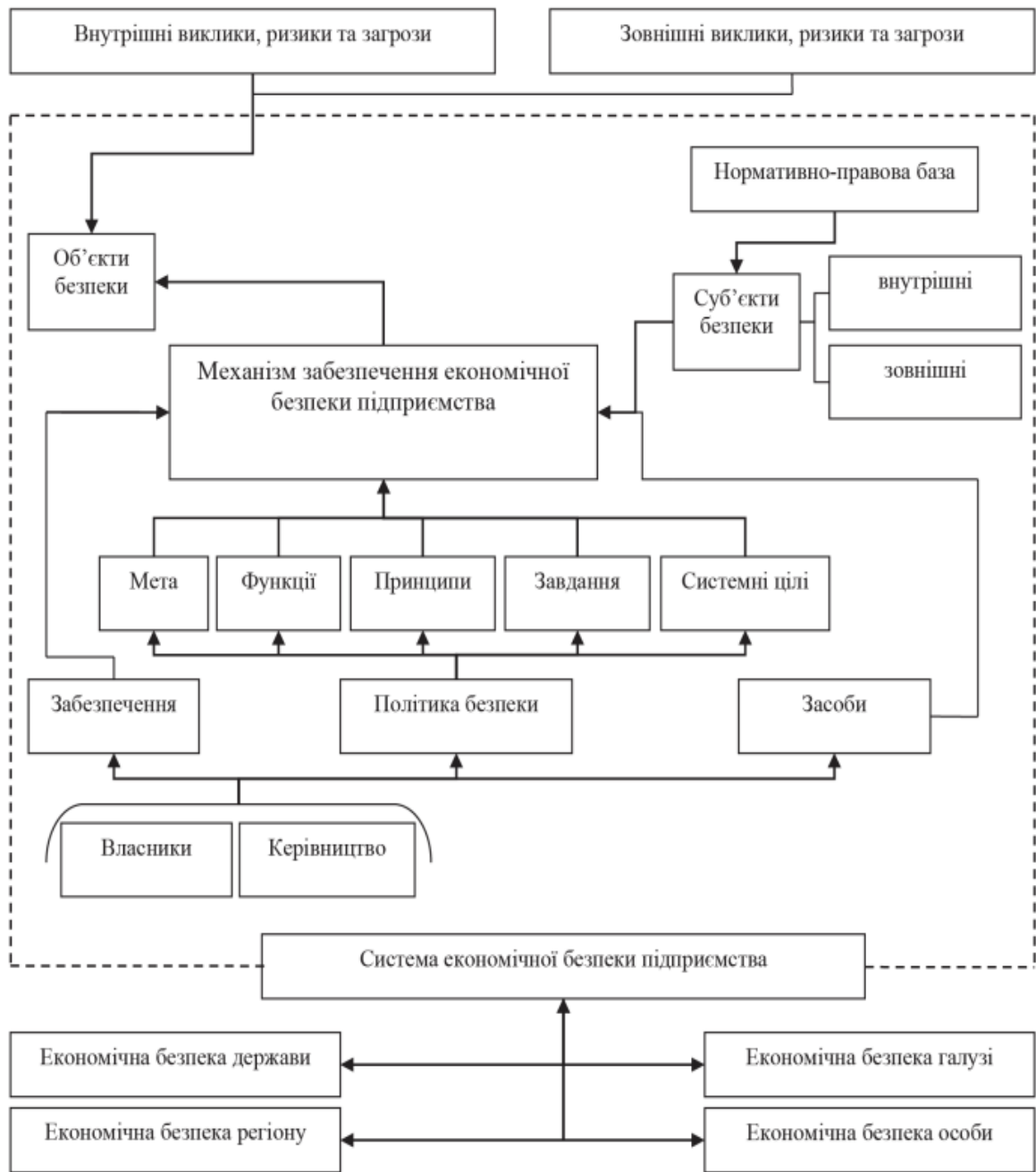

Рисунок 1.4 – Забезпечення економічної безпеки підприємств [36]

спрямовані на мінімізацію впливу негативних факторів та створення передумов для сталого розвитку.

Таким чином, економічна безпека підприємства є основою його стабільного розвитку, головним фактором забезпечення виконання поставлених цілей та досягнення успішного майбутнього в умовах постійних змін зовнішнього середовища.

1.2 Економічна безпека підприємства як об'єкт управління

Економічна безпека підприємства — це багатовимірне поняття, яке охоплює процеси захисту, управління та контролю ключових ресурсів підприємства в умовах сучасних економічних ризиків. Як об'єкт управління, економічна безпека потребує ефективної системи керівництва, яка враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу. Додатковий матеріал, що розширює існуючий розділ, спрямований на деталізацію управлінських аспектів економічної безпеки та інструментів її забезпечення.

Розглядаючи економічну безпеку як об'єкт управління, доцільно виділити ключові аспекти, які визначають її сутність: комплексний підхід до управління, взаємозв'язок внутрішніх і зовнішніх факторів, а також інтеграцію сучасних інструментів ризик-менеджменту. Ці аспекти дозволяють сформуванню ефективної системи захисту, що відповідає специфіці діяльності підприємства (рис. 1.5).

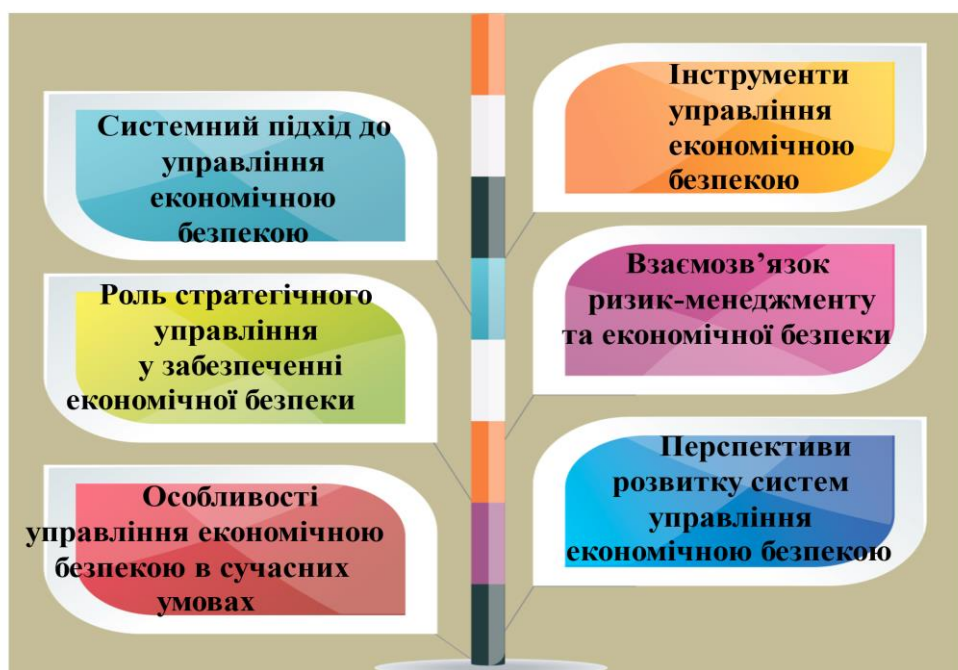

Рисунок 1.5 – Ключові аспекти економічної безпеки [32].

Системний підхід до управління економічною безпекою передбачає комплексний підхід, що охоплює різні управлінські функції: планування, організацію, мотивацію, контроль і координацію.

- Планування – включає формування стратегій управління ризиками, визначення ключових цілей економічної безпеки та розробка системи показників, що оцінюють рівень безпеки.

- Організація – враховує створення спеціалізованих підрозділів із забезпечення економічної безпеки, делегування функцій і розподіл обов'язків між працівниками, контроль і моніторинг, аналіз змін у зовнішньому середовищі (економічному, політичному, правовому) та в провадженні систем моніторингу фінансових потоків, ринкових тенденцій, загроз шахрайства.

- Координація – це узгодження дій різних підрозділів підприємства, залучення зовнішніх експертів для аналізу специфічних загроз.

Системний підхід забезпечує взаємодію всіх складових економічної безпеки, дозволяючи створити стійкий механізм управління.

Для ефективного управління економічною безпекою використовуються сучасні інструменти та технології.

- Інформаційно-аналітичні системи – це програмні рішення для збору, аналізу та збереження інформації про фінансові, ринкові та операційні ризики.

- Прогнозне моделювання – використання аналітичних моделей для оцінки майбутніх загроз та розробки сценаріїв реагування.

- Фінансовий моніторинг – це автоматизовані системи відстеження руху коштів, що дозволяють виявляти підозрілі операції та шахрайські дії.

- Аудит безпеки – регулярний внутрішній і зовнішній аудит для перевірки відповідності діяльності підприємства стандартам економічної безпеки.

Інтеграція цих інструментів у процеси управління економічною безпекою дозволяє знизити ймовірність виникнення ризиків і швидко реагувати на потенційні загрози.

Стратегічне управління відіграє важливу роль у формуванні довгострокової стратегії економічної безпеки підприємства. Основні завдання стратегічного управління:

- Розробка довгострокових планів розвитку;
- Аналіз тенденцій у галузі та на ринках, де працює підприємство;
- Створення механізмів адаптації до змін у зовнішньому середовищі.

Ключовими елементами стратегічного управління є прогнозування загроз і визначення можливостей для підвищення конкурентоспроможності. Наприклад, впровадження інноваційних технологій може суттєво знизити операційні ризики, тоді як побудова міцних партнерських відносин сприяє зменшенню залежності від окремих постачальників чи замовників.

Ефективне управління економічною безпекою неможливе без інтеграції ризик-менеджменту. Основні етапи управління ризиками включають:

- Ідентифікацію ризиків – виявлення можливих загроз для фінансової стабільності, інформаційної безпеки, репутації підприємства тощо,
- Оцінювання ризиків, що полягає у аналізі ймовірності виникнення ризиків і їхнього потенційного впливу на діяльність підприємства;
- Розробка планів реагування – створення стратегій мінімізації ризиків, таких як страхування активів, диверсифікація ринків, впровадження нових технологій захисту інформації;
- Моніторинг ризиків – постійне спостереження за динамікою ризиків та ефективністю заходів із їхнього зниження.

Інтеграція ризик-менеджменту в систему управління економічною безпекою підвищує гнучкість підприємства у відповідь на непередбачені зміни.

Особливості управління економічною безпекою в умовах сучасних викликів. Сучасне бізнес-середовище характеризується високою

динамічністю, що ускладнює процес управління економічною безпекою.

Основні виклики включають:

- Цифровізація бізнесу: Зростання кількості кібератак, необхідність впровадження засобів кібербезпеки;
- Глобалізація: Підвищення рівня конкуренції, зростання залежності від зовнішніх ринків;
- Екологічні ризики: Необхідність адаптації до нових екологічних стандартів та мінімізації впливу на довкілля;
- Фінансові загрози: Коливання валютних курсів, інфляція, зростання кредитного навантаження.

Для успішного подолання цих викликів підприємства повинні створювати багаторівневі системи управління економічною безпекою, які базуються на використанні передових технологій і залученні професійних фахівців.

Перспективи розвитку систем управління економічною безпекою має бути спрямований на посилення їхньої адаптивності та інноваційності. Основні напрямки розвитку:

- Впровадження штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних і прогнозування загроз;
- Розвиток кібербезпеки з акцентом на захист конфіденційної інформації;
- Посилення міжнародної співпраці для запобігання глобальним економічним загрозам;
- Створення системи корпоративного навчання з питань економічної безпеки для працівників.

Ці заходи дозволять забезпечити високу ефективність систем управління економічною безпекою та підвищити стійкість підприємств до сучасних викликів.

Економічна безпека підприємства як об'єкт управління вимагає комплексного підходу, що враховує системність, інтеграцію інноваційних

технологій та адаптивність до змін у бізнес-середовищі. Ефективне управління економічною безпекою сприяє підвищенню конкурентоспроможності, мінімізації ризиків і забезпеченню стійкості підприємства в умовах невизначеності.

Дослідження сутності та аналіз різних визначень економічної безпеки дозволяють припустити наявність певної специфіки економічної безпеки підприємств, якщо розглядати її як об'єкт управління. Економічна природа підприємства полягає у тому, що його діяльність спрямована на отримання прибутку, а його об'єктивні умови функціонування є постійним, повторюваним процесом відтворення.

Як об'єкт управління, підприємство в умовах ринкових відносин та конкуренції являє собою складну багаторівневу ієрархічну систему. Розглядати його слід з кількох позицій одночасно. З одного боку, з точки зору інтеграції в складну систему ринкових відносин, основною метою діяльності підприємства є задоволення потреб суспільства у товарах чи послугах на довгострокову перспективу. З іншого боку, як корпоративний суб'єкт, компанія має свої власні цілі, серед яких забезпечення належного рівня конкурентоспроможності, підвищення ринкової вартості та розвиток соціально відповідальної поведінки. У межах системного підходу підприємство можна розглядати як об'єкт управління з різних точок зору: як явище як процес, як механізм, або як систему логічних моделей [25]. Це, з одного боку, ускладнює розвиток підходів до управління економічною безпекою, але з іншого боку, пропонує можливості для деталізації цих підходів.

Особливої уваги заслуговує позиція Дж. К. Лафта, який трактує компанію як соціальну одиницю, що має певну свободу у виборі видів діяльності і виступає єдиною структурою, елементами якої є взаємопов'язані інтереси, що спрямовані на досягнення конкретних цілей [20]. Це трактування відображає всі характеристики компанії, які можуть бути важливими для дослідження економічної безпеки підприємства як об'єкта

управління: свобода вибору, внутрішній порядок (контрольованість) та соціальний характер.

Також заслуговує на увагу підхід конфліктної гри, запропонований М. Крозьє, який враховується у багатьох наукових роботах на стику економіки та математики. При такому підході компанія розглядається як "море невизначеності з острівцями визначеності", що підкреслює іманентну властивість економічної безпеки компанії і частково пояснює труднощі, пов'язані з її управлінням.

Для сучасної економіки України одним з основних факторів, що гальмують ефективний розвиток бізнесу, є нестабільність і невизначеність бізнесового середовища, яке значно обмежує та впливає на свободу підприємств та їх економічну безпеку.

З точки зору концепції Product Data Management (PDM), тобто системи управління виробничою інформацією, підприємство являє собою сукупність виробничих підрозділів, які мають спільні інтереси у виробництві продукту або групи продуктів. З цієї точки зору компанія як виробнича інформаційна система може включати мережу підрядників або постачальників, що беруть участь у виробничому процесі чи в загальному супроводі продукту [23].

Рушійною силою створення, функціонування та розвитку компанії є діяльність, яка завжди пов'язана з інтересами, і ступінь узгодженості цих інтересів формує економічну свободу компанії для досягнення певного рівня економічної безпеки. Тому необхідна концептуалізація управління безпекою бізнесу компанії.

Характеристику економічної безпеки підприємства як об'єкта управління можна розглянути на рисунку 1.6.

Завдяки властивостям, таким як гнучкість, надійність, керованість та ефективність, підприємство не втрачає динамічності цілісної системи, яка переходить з одного рівня якості на інший.

Розглядаючи економічну безпеку як об'єкт управління, доцільно виділити такі характеристики: надійність (здатність підтримувати певний

рівень економічної безпеки шляхом використання запасу міцності для протидії загрозам); гнучкість (здатність забезпечувати певний рівень економічної

Рисунок 1.6 – Особливості економічної безпеки підприємства в управлінському аспекті [16].

безпеки за допомогою різних методів балансування інтересів); ефективність (здатність досягати цілей управління економічною безпекою); керованість (здатність впливати на ефективність управління економічною безпекою). Керованість як характеристика економічної безпеки описує здатність системи регулюватися та саморегулюватися.

Структурно-логічний склад економічної безпеки підприємства як адміністративного об'єкта (рис 1.7).

Характерною особливістю розробленого структурно-логічного складу економічної безпеки підприємства як об'єкта управління є взаємодія та вирішальна роль економічного вибору. Економічний вибір у традиційному розумінні — це вибір найкращої альтернативи, що дозволяє максимально

задовольнити потреби з мінімальними витратами. Проте в контексті дослідження це поняття потребує уточнення. Більшість дослідників зосереджується на аналізі керованості компанії з точки зору її внутрішнього

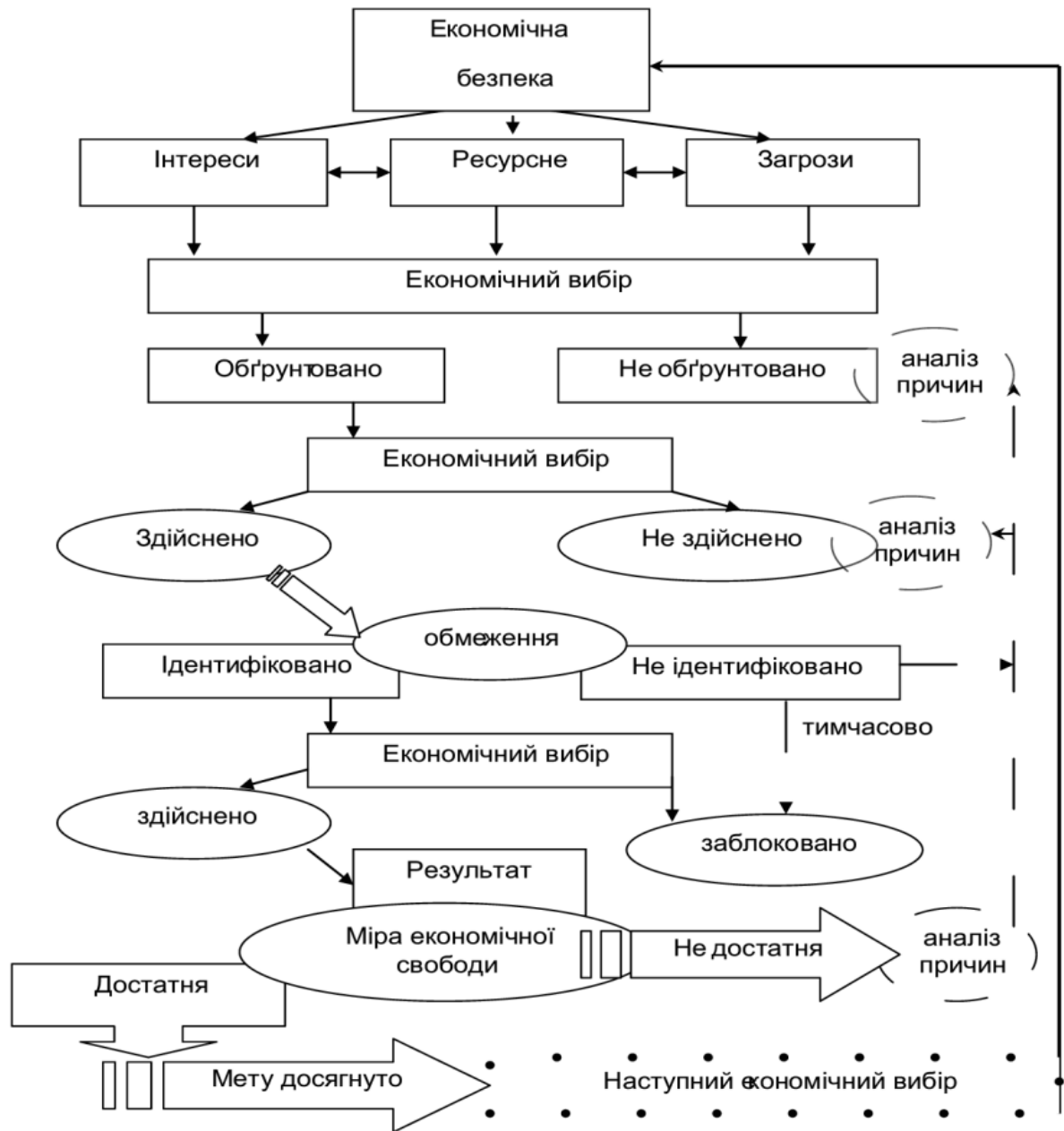

Рисунок 1.7 – Концептуальна структура економічної безпеки підприємства в системі управління [23].

середовища, тобто на вивченні взаємозв'язку між керованою системою та управлінською системою всередині підприємства, при цьому майже не

враховуються аспекти управління бізнесом з точки зору регулювання його в зовнішньому середовищі.

1.3 Фінансове шахрайство як загроза економічній безпеці: сутність, причини та наслідки

Фінансове шахрайство є одним із ключових викликів, які стоять перед підприємствами в сучасних умовах економічної діяльності. Воно полягає в умисному перекручуванні інформації, маніпуляціях або використанні недоліків системи з метою отримання неправомірної вигоди. Відмінною рисою фінансового шахрайства є його здатність створювати як прямі фінансові збитки, так і побічні негативні наслідки, пов'язані з репутаційними втратами, зниженням довіри контрагентів та погіршенням інвестиційного клімату.

У межах економічної безпеки підприємства фінансове шахрайство становить значну загрозу, оскільки воно впливає на стабільність фінансових потоків, порушує внутрішні механізми управління й створює умови для подальших загроз економічному існуванню. Складність і багатогранність цього явища потребують системного підходу до його вивчення та запобігання.

Сучасні підприємства стикаються з різними формами фінансового шахрайства (рис.1. 8).

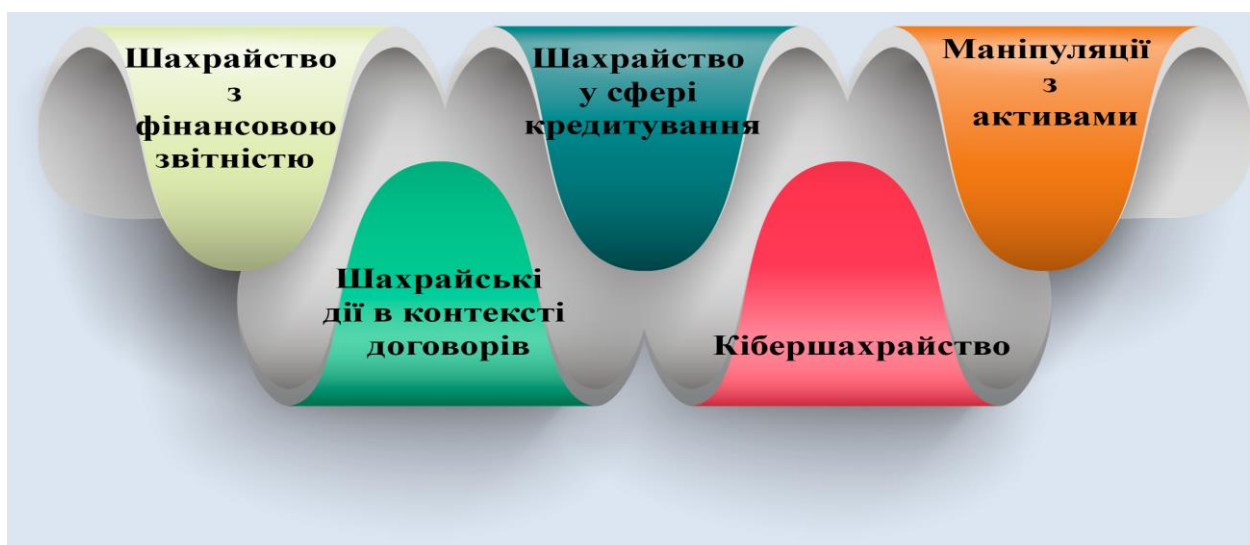

Рисунок 1.8 – Основні види фінансового шахрайства

Під шахрайством у фінансовій звітності, розглядають перекручення даних фінансової звітності з метою приховування реального фінансового стану підприємства, зокрема завищення доходів або заниження витрат. Шахрайство у сфері кредитування розглядає отримання кредитів на основі підроблених документів або використання фіктивних підприємств. Маніпуляції з активами це незаконне виведення коштів із підприємства, підробка платіжних документів, продаж активів за заниженими цінами тощо. Шахрайські дії в контексті договорів: укладання фіктивних контрактів із метою виведення фінансових ресурсів або завищення вартості послуг і товарів.

Кібершахрайство – це незаконний доступ до банківських рахунків, крадіжка конфіденційної інформації через інформаційні системи.

Причини виникнення фінансового шахрайства можна умовно поділити на три основні групи:

Серед внутрішніх причин виділяють недосконалу систему внутрішнього контролю, відсутність прозорих механізмів прийняття рішень, корупція серед працівників підприємства.

Зовнішні причинами є економічна нестабільність, яка стимулює пошук незаконних шляхів отримання вигоди, слабе правове регулювання і недостатній контроль за дотриманням законодавства., недостатня координація державних і приватних структур у боротьбі з шахрайством.

Психологічні причини – це низький рівень етичних стандартів серед працівників; спокуса отримання швидкої вигоди через використання «сірих схем»; тиск з боку керівництва для досягнення короткострокових результатів.

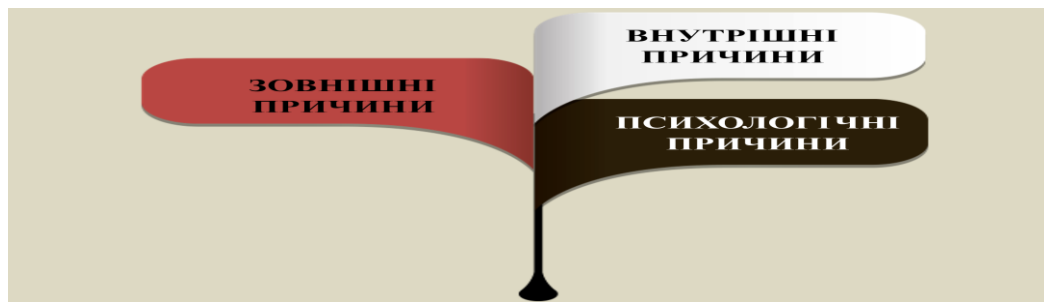

Рисунок 1.9 – Причини фінансового шахрайства [33]

Фінансове шахрайство може мати ряд наслідків як для окремого підприємства, так і для економіки в цілому. Основними з них є:

- Фінансові втрати: прямі збитки від розкрадання коштів, зменшення прибутку та зниження фінансової стійкості підприємства;
- Репутаційні втрати: зниження довіри інвесторів, контрагентів і споживачів, що ускладнює подальшу діяльність;
- Правові ризики: судові позови, штрафи, перевірки та санкції з боку регулюючих органів;
- Зниження конкурентоспроможності: втрати ринкових позицій через нестачу ресурсів або негативний імідж;
- Загроза банкрутства: у разі масштабного шахрайства підприємство може не витримати фінансового навантаження.

Запобігання фінансовому шахрайству вимагає комплексного підходу, який має охоплювати:

1. Вдосконалення системи внутрішнього контролю, що включає систематичне проведення аудиту фінансової звітності, використання сучасних програмних засобів для моніторингу фінансових операцій, введення обов'язкового розподілу обов'язків між співробітниками, зміцнення корпоративної культури, проведення різного роду навчальних семінарів і тренінгів з питань етики та протидії шахрайству, створення умов для прозорості та підзвітності всіх процесів у підприємстві.

2. Правове регулювання через посилення законодавчої бази для боротьби з шахрайськими схемами, співпраця з правоохоронними органами для виявлення та покарання винних.

3. Технологічна підтримка включає використання інформаційних систем для виявлення аномалій у фінансових операціях, захист інформаційних систем від кіберзагроз.

4. Партнерська співпраця, обміну інформацією між підприємствами щодо методів і схем шахрайства, взаємодія з банками та іншими фінансовими установами для швидкого реагування на випадки шахрайства.

Фінансове шахрайство є багатогранною загрозою, що потребує всебічного підходу для ефективного управління ризиками. Впровадження систем моніторингу, зміцнення корпоративної культури, вдосконалення правового регулювання та використання сучасних технологій дозволить значно знизити рівень шахрайства та посилити економічну безпеку підприємств. Для забезпечення сталого розвитку підприємства повинні приділяти особливу увагу профілактиці шахрайських дій, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні ризики.

Основною метою фінансового шахрайства в сфері підприємництва є соціально неприйнятне і соціально несхвалюване відчуження, перерозподіл та присвоєння економічних благ, зокрема капіталів, власності або прав на них. Такі дії є порушенням усталених принципів економічної справедливості та призводять до руйнування легітимних механізмів ринкових відносин. Основною характеристикою таких дій є те, що вони створюють соціально несправедливі та нееквівалентні відносини, що порушують економічну гармонію. Це включає основні види шахрайства, а також інші форми шахрайських дій, спрямовані на отримання вигоди шляхом обману або зловживання довірою, невиконання (або неналежного виконання) майнових зобов'язань, уникнення матеріальних витрат або заощадження майна.

Дослідження механізму шахрайського перерозподілу власності та прав на неї має велике значення не лише для економічної науки, але й для

практичного аналізу та запобігання таким явищам. Важливо зрозуміти механізми, через які відбувається шахрайське відчуження власності, що дозволить ефективніше протидіяти таким загрозам. У цьому контексті корисним є звернення до теорії прав власності, розробленої такими відомими американськими економістами, як Р. Коуз та А. Алчіан. Згідно з цією теорією, власністю є не сам ресурс, а сукупність прав або частка прав на його використання. Власність як система прав дозволяє визначати та забезпечувати певні межі використання ресурсів, що ускладнює нелегальне присвоєння цих ресурсів. Цей підхід дозволяє більш глибоко проаналізувати шахрайство як соціально-економічне явище.

Розгляд шахрайства як соціально-економічного явища є важливим не лише для поліпшення реформаторської політики, але й для вдосконалення законодавства, яке регулює економічні відносини. Важливо забезпечити адекватний контроль над економічними операціями, щоб зменшити можливість шахрайських схем. Тут важливим є принцип Парето, який стверджує, що «ефективність за Парето» означає, що жоден з економічних агентів не може поліпшити своє становище без погіршення становища іншого. Ресурси та економічні блага за цим принципом зазнають постійного розподілу та перерозподілу в межах господарської системи. Цей процес має бути контрольованим і прозорим, щоб мінімізувати можливість незаконного перерозподілу.

Важливо підкреслити дві основні особливості цього процесу.

По-перше, він відбувається в інституціональному просторі легітимних норм та інститутів, які регламентують використання економічних благ. Це означає, що весь процес перерозподілу має відбуватися в межах встановлених правових рамок, що забезпечують соціальну справедливість.

По-друге, якщо цей процес виходить за встановлені суспільством рамки, він стає незаконним, що порушує економічну та соціальну рівновагу. Саме таким незаконним процесом і є шахрайство, яке служить інструментом нелегітимного, соціально неприйняттого та несправедливого перерозподілу

благ і капіталів, і це, у свою чергу, підриває основи економічної стабільності та довіри до ринкових відносин.

Принцип Парето, попри його обмеження в практичному застосуванні, може бути використаний як основа для формування концептуальних засад протидії шахрайству в економічній діяльності. Використання цього принципу дозволяє краще зрозуміти вплив шахрайських дій на ринкову економіку, що може слугувати основою для розробки ефективних механізмів протидії цим загрозам. В загальнотеоретичному аспекті можна виділити три ключові

підходи до аналізу явища шахрайства:

Соціальний підхід: Розглядаючи шахрайство як соціальне явище, його можна визначити як систему специфічних соціальних зв'язків і відносин, які порушують моральні імперативи суспільства та підривають принципи соціальної справедливості. Цей підхід вказує на те, що шахрайство не лише впливає на економіку, але й створює проблеми на соціальному рівні, оскільки підриває віру в справедливість і дотримання суспільних норм.

Правовий підхід: Шахрайство розглядається як правовий феномен, що представляє собою систему специфічних надбудовних відносин, які підмінюють офіційні інститути та порушують правове середовище, особливо у сфері відносин власності та обміну. Правові механізми боротьби з шахрайством повинні бути орієнтовані на те, щоб забезпечити ефективний контроль та відповідальність за порушення законів, що регулюють економічні відносини.

Економічний підхід: З економічної точки зору, шахрайство є видом дисфункціональної економічної поведінки, яка порушує економічні відносини та еквівалентність ринкового обміну, призводить до втрати довіри між партнерами та підриває основи економічної безпеки держави. У цьому сенсі шахрайство є деструктивною силою, яка руйнує соціальні інститути та економічні зв'язки, створюючи передумови для соціальної та економічної дестабілізації.

Соціальні причини фінансового шахрайства кореняться в недосконалості соціально-економічних відносин. Наприклад, Роберт Мертон вказує на протиріччя між завданнями досягнення фінансового успіху та обмеженими легальними засобами для їх реалізації. Це протиріччя призводить до того, що частина економічних агентів починає шукати нелегальні способи досягнення своїх цілей, зокрема через шахрайські дії. Крім того, ризикова природа бізнесу, відсутність чіткої регламентації та орієнтація на максимальні прибутки є додатковими факторами, що спонукають до шахрайства. Це спонукає підприємства діяти егоцентрично, ігноруючи моральні принципи, такі як справедливість, взаємодопомога та співпереживання, що своєю чергою підриває соціальні основи економічної системи.

Існує також високий рівень ентропії економічного середовища, що ускладнює контроль за діяльністю підприємств та створює умови для балансування «на межі». Через це виникає складність чіткого розмежування злочинної та незлочинної поведінки в бізнесі. Злочинні дії, такі як шахрайство, стають важко розрізнити через неясність і складність існуючих правових рамок. Економічне лобі ефективно використовує цю невизначеність під час прийняття правових норм, що не сприяє мінімізації фінансового шахрайства і, насправді, може лише підвищити його рівень у суспільстві.

З точки зору інституціональної теорії, наслідки шахрайства проявляються у формі негативних зовнішніх ефектів, які підривають макроекономічну рівновагу. Шахрайство сприяє посиленню соціальної нерівності, майнового розшарування, руйнує чесні моделі ведення бізнесу та стимулює девіантну поведінку. Злочинна діяльність також веде до скорочення надходжень до бюджету, стимулюючи несумлінну конкуренцію, що створює додаткові проблеми для економічної системи, оскільки чесні підприємства не можуть конкурувати на рівних умовах з тими, хто діє незаконно.

Фінансове шахрайство виступає як один з головних чинників корупції в економічній системі. Корупційні зв'язки між бізнесом та органами управління

створюють неефективну систему, яка не здатна до реформування і сприяє максимізації особистих вигод корупціонерів. Це призводить до консервації ортодоксальних економічних відносин та перешкоджає еволюції економіки у напрямку гуманізації та демократизації. Така система сприяє укоріненню корупції, яка не лише ускладнює ведення бізнесу, але й знижує рівень соціальної довіри до економічних та державних інституцій.

Шахрайство також можна розглядати через типологію девіантної поведінки, запропоновану Мертоном. З цієї точки зору, відносини між шахраєм та жертвою є відносинами між конформістом та новатором: перший використовує законні засоби, тоді як другий — незаконні. Обман стає засобом досягнення цілей, що не відповідає суспільним нормам, і цей засіб не тільки порушує правові рамки, але й підриває основні соціальні цінності, створюючи нові норми, які стають прийнятними для певної частини суспільства.

Фінансове шахрайство є формою соціальної діяльності, де суспільно небезпечним є сам спосіб поведінки, який включає мотиваційну, процесуальну та результативну складові. Аналіз економічної девіації та обману як соціокультурних явищ дозволяє краще зрозуміти шахрайство, проте він не завжди допомагає розкрити його специфіку в економічній сфері. Проблема полягає в тому, що навіть при наявності теоретичних знань, вони не завжди можуть бути застосовані до конкретних ситуацій. Теоретичний аналіз часто стикається з труднощами при спробі застосувати його на практиці, особливо в умовах складної економічної реальності.

Таким чином, фінансове шахрайство становить серйозну загрозу економічній безпеці, підриваючи основи чесних ринкових відносин та створюючи негативні зовнішні ефекти. Це явище вимагає розробки ефективних концепцій управління і протидії, які враховували б усі аспекти цього складного феномена. Слід розробляти не лише заходи протидії шахрайству, але й методи підвищення рівня економічної культури, свідомості та відповідальності всіх учасників економічних відносин, адже лише

системний підхід зможе ефективно знизити рівень шахрайства та корупції, які загрожують економічній стабільності та соціальній справедливості (рис. 1.10).

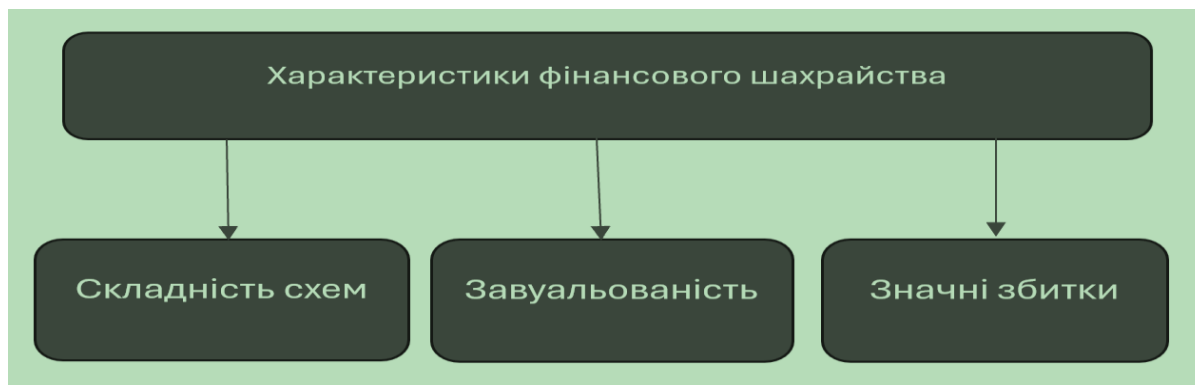

Рисунок 1.10 – Основні характеристики фінансового шахрайства

Складність схем – це використання фіктивних компаній, офшорних зон, підроблених документів. Завуальованість – це шахрайство часто приховане в багаторівневих фінансових операціях. Значні збитки – банкрутство та знищення бізнесу.

Одним із типів фінансового шахрайства є підробка документів, прикладом яких можуть виступати фіктивні договори, рахунки-фактури, митні декларації. Фальсифікація звітності це завищення доходів, заниження витрат. Видом шахрайський дій є і розкрадання активів, що відбиває незаконне привласнення коштів, матеріальних цінностей. До шахрайства відносять і маніпуляції з інвестиціями, які готові використовувати довірливі інвестори з метою шахрайських проектів (рис. 1.11).

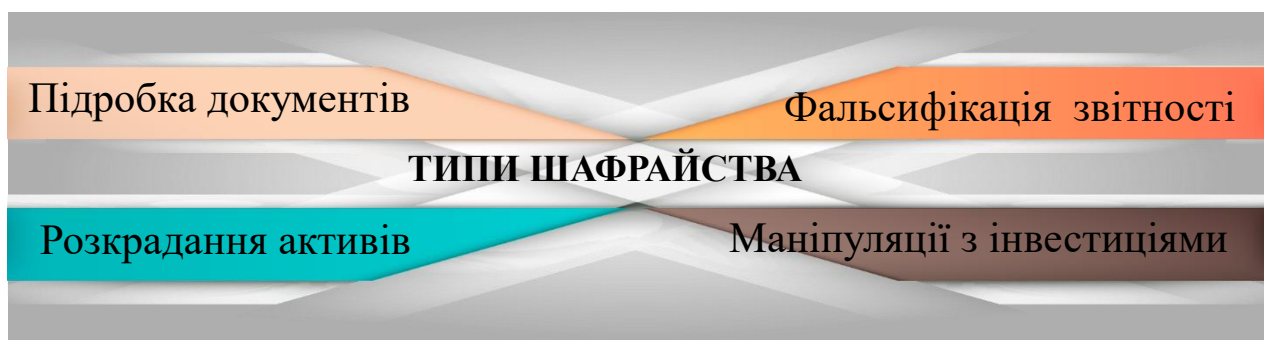

Рисунок 1.11 – Основні види фінансового шахрайства

Фінансове шахрайство виникає через поєднання внутрішніх і зовнішніх факторів, які сприяють створенню сприятливих умов для зловживань. (табл.1.2)

Таблиця 1.2 Систематизація причин фінансового шахрайства.

Причини шахрайства	Внутрішні	Зовнішні
Організаційні	Відсутність контролю	Неврегульованість законодавства
Економічні	Брак фінансових ресурсів	Економічна криза
Етичні	Недостатність корпоративної етики	Суспільна толерантність до шахрайства

До внутрішніх причин можна віднести: недосконалість контролю, відсутність ефективних систем внутрішнього моніторингу, відсутність етики, недостатня увага до корпоративної культури, слабка кваліфікація персоналу, нездатність виявляти фінансові ризики.

До зовнішніх причин можна віднести економічну нестабільність.

Зростання інфляції та економічна криза посилюють схильність до різного роду порушень.

Наслідки фінансового шахрайства можна поділити на три великі групи (рис. 1.12).

Рисунок 1.12 – Наслідки фінансового шахрайства

Перша група – це фінансові наслідки, які включають прямі втрати, пов'язані з розкраданням активів, витрати на юридичні та аудиторські послуги, та зменшення інвестиційної привабливості.

Друга група – це репутаційні наслідки, а саме зниження довіри клієнтів, інвесторів і партнерів, зниження конкурентоспроможності.

Та третя група – це організаційні наслідки, які пов'язані з порушенням бізнес-процесів, та значною втратою кваліфікованих кадрів.

Таким чином, фінансове шахрайство є однією з найвагоміших загроз для економічної безпеки підприємства, оскільки воно здатне завдати значних фінансових, репутаційних та організаційних збитків. Причини виникнення фінансового шахрайства є різноплановими й охоплюють як внутрішні, так і зовнішні фактори, що потребують комплексного аналізу. Для глибшого розуміння сутності цього явища слід детально розглянути його ключові типи, а також оцінити їхні наслідки для діяльності підприємств.

Частка внутрішніх і зовнішніх причин шахрайства

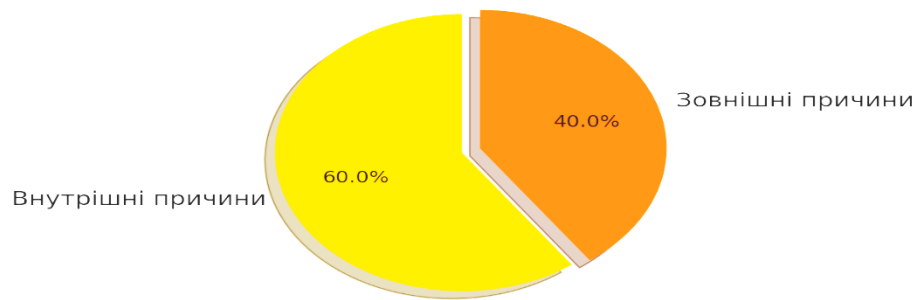

Рисунок 1.13. Діаграма розподілу основних причин виникнення фінансового шахрайства на підприємствах:

60% основних причин це внутрішні причини з яких недостатній контроль у фінансових процесах, слабка корпоративна культура, низька кваліфікація співробітників. 40% складають зовнішні причини, які супроводжуються економічними кризами в економіці, недосконалістю законодавчої бази, високим рівнем корупції в країні.

При написанні кваліфікаційної роботи вивчаючи статистику як вітчизняного так і зарубіжного досвіду, можна навести наступні приклади:

Скандал Enron (США) компанія Enron Corporation, яка вважалася одним із лідерів енергетичного сектору, у 2001 році була визнана банкрутом. Компанія роками приховувала фінансові втрати через створення фіктивних дочірніх компаній. Причиною цьому слугувала відсутність прозорого корпоративного управління та незалежного аудиту. Як наслідок інвестори втратили понад 65 мільярдів доларів. Крах компанії призвів до закриття аудиторської фірми Arthur Andersen.

Як приклад 2 ПриватБанк (Україна). До націоналізації у 2016 році керівництво банку через пов'язані структури вивело понад 5 мільярдів доларів.

Причина стала використання офшорних схем, слабкий державний контроль. Наслідки – держава покрила збитки банку, використовуючи бюджетні

кошти, що підірвало фінансову стабільність України.

Приклад 3: Volkswagen "Дизельгейт". У 2015 році концерн Volkswagen маніпулював тестами на екологічність дизельних двигунів. Було продано мільйони автомобілів, які не відповідали заявленим стандартам. Як стало відомо, причиною було бажання уникнути витрат на розробку більш екологічних двигунів. Наслідки – штрафи у розмірі 30 мільярдів доларів, падіння продажів, репутаційні втрати [29].

Висновки до першого розділу

Фінансове шахрайство в підприємстві можна загалом визначити як вид деструктивної економічної діяльності, яка спрямована на отримання матеріальних та фінансових активів шляхом привласнення або придбання права на ці активи через обман чи введення в оману. Це не лише підриває довіру до ринкових відносин, але й становить серйозну загрозу економічній безпеці підприємства та національної економіки в цілому.

Серед ключових умов і причин виникнення фінансового шахрайства можна виділити дві основні групи факторів – об'єктивного і суб'єктивного характеру. До суб'єктивних факторів належать ті, що пов'язані з відсутністю у постреформеній Україні досвіду ведення цивілізованого бізнесу та дотримання інституційних норм і правил. Частина реформаторів свідомо намагалася забезпечити первинне накопичення капіталу, формування приватної власності на засоби виробництва та збільшення кількості приватних власників будь-якими засобами, навіть якщо вони суперечили нормам права і моралі. Крім того, активне залучення представників тіньової

економіки та кримінальних структур до розвитку підприємницьких, комерційних і банківських структур сприяло поширенню шахрайства. З об'єктивної сторони серед основних обставин, що обумовлюють сучасні злочинні процеси в українському суспільстві, можна виділити такі фактори: нездатність держави забезпечити ефективне реформування економічних відносин, що створює можливості для шахрайства; недостатня участь держави у публічно-правовому регулюванні економіки в умовах становлення ринку; тривале збереження правового вакууму та правового нігілізму у суспільстві; недостатня підготовка населення та суб'єктів господарювання до роботи у ринкових умовах; низька ефективність контролюючих органів у сфері економічної діяльності; та недоліки у роботі правоохоронних органів, що дозволяє злочинцям лобювати свої корпоративні інтереси.

Фінансове шахрайство є однією з форм соціальної діяльності, яка має суспільно небезпечний характер через спосіб поведінки суб'єкта, що включає мотиваційні, процесуальні та результативні складові. Це соціальне явище є формою девіантної економічної поведінки, яка має великий вплив на економічну безпеку як окремих підприємств, так і країни в цілому. Без чіткого розуміння сутності фінансового шахрайства неможливо ефективно боротися з цим явищем та забезпечити економічну безпеку. Досягнення високих масштабів шахрайства врешті-решт перешкоджає економічному та соціальному прогресу в суспільстві, стримує розвиток економіки та заважає вкладенню ресурсів у соціально значущі сфери національної економіки. Це також обмежує можливість справедливого перерозподілу доходів та ефективного використання природних ресурсів.

Для забезпечення економічної безпеки підприємства важливо впроваджувати заходи з протидії фінансовому шахрайству, такі як посилення внутрішнього контролю, вдосконалення корпоративного управління та впровадження антикорупційних практик. Це включає регулярний внутрішній аудит, оцінку ризиків і формування стратегії з управління ризиками. Крім того, важливо організувати навчання працівників для підвищення їх

обізнаності щодо можливих шахрайських схем і методів їхнього виявлення. Такий комплексний підхід дозволить мінімізувати загрози шахрайства та забезпечити стабільний розвиток як окремих підприємств, так і економічної системи країни в цілому.

2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТДВ «ГОРОДОЦЬКЕ»

2.1 Загальна характеристика діяльності підприємства

Товариство з додатковою відповідальністю «Городоцьке» створене шляхом перетворення відкритого акціонерного товариства «Городоцьке».

Засновником ФГ є громадянин України Битий Анатолій Іванович.

ТДВ «Городоцьке» – самостійно господарюючий статутний об'єкт, який з моменту його державної реєстрації є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку та кутовий штамп зі своїм найменуванням, товарний знак, емблему та інші необхідні для здійснення статутної діяльності реквізити, має право від свого імені укладати договори (угоди, контракти), набувати майнових і особистих немайнових прав, нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем в судах загальної юрисдикції, господарських та третейських судах.

Трудові відносини ТДВ з найманими працівниками будуються на основі трудових договорів (контрактів) і регулюються трудовим законодавством України. Відносини ТДВ з трудовим колективом регулюються колективним договором. Особи, що працюють в ТДВ за трудовим договором (контрактом), не можуть бути членами ТДВ. Члени ТДВ «Городоцьке» і всі його штатні працівники підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і пенсійному забезпеченню. На них в установленому порядку ведуться трудові книжки.

Заробітна плата працівників ТДВ не може бути меншою від встановленого законодавством мінімуму. У ТДВ ведеться облік допризовників та військовозобов'язаних.

Повне найменування ТДВ: Товариство з додатковою відповідальністю «Городоцьке». Скорочене найменування: ТДВ «Городоцьке».

Місцезнаходження ТДВ: 32002, Україна, Хмельницький р-н, Хмельницька обл., місто Городок, провулок Станційний, будинок, 17

ТДВ «Городоцьке» створене з метою одержання прибутку за рахунок ефективного господарювання у сфері Вирощування зерняткових і кісточкових фруктів; а також у сфері вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур, Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів, Вирощування ягід, горіхів, інших плодових дерев і чагарників, Відтворення рослин, Розведення інших тварин, Допоміжна діяльність у рослинництві, Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, та іншими видами господарської (підприємницької) діяльності, не заборонені чинним законодавством.

ТДВ «Городоцьке» здійснює свою господарську діяльність на умовах самоокупності. Всі свої витрати покриває за рахунок доходів та інших джерел, не заборонених законодавством.

ТДВ «Городоцьке» самостійно визначає напрямки своєї діяльності, спеціалізацію, організовуючи виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний розсуд та ризик підбирає партнерів з економічних зав'язків у всіх сферах діяльності, в тому числі іноземних.

Господарські відносини з іншими, в тому числі іноземними, підприємствами організаціями, підприємцями та громадянами у всіх сферах господарської діяльності ТДВ будує на основі договорів. При цьому ТДВ «Городоцьке» вільне у виборі предмету договору, визначенні обов'язків, будь-яких інших умов господарських взаємовідносин.

При здійсненні господарської діяльності ТДВ «Городоцьке» має право:

- самостійно господарювати на землі;
- володіти, користуватись, розпоряджатись належним йому майном у відповідності з законодавством та цим статутом, в тому числі продавати або іншим способом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину;
- продавати, передавати іншим суб'єктам підприємницької діяльності, обмінювати, здавати в оренду, надавати в безоплатне користування, позичати

належні йому будівлі споруди, устаткування, транспортні засоби, інвентар, сировину та інші матеріальні цінності, а також списувати їх з балансу;

- продавати, здавати в найм, обмінювати, передавати безоплатно громадянам, в тому числі працівникам ФГ, засоби виробництва та інші матеріальні цінності, включаючи ті, які у відповідності з чинним законодавством України не можуть перебувати у їх власності чи користуванні тощо.

Для забезпечення основних напрямків діяльності на підприємстві сформовано організаційну структуру управління, що побудована за функціональною ознакою (рис.2.1).

Рисунок 2.1 – Організаційна структура управління ТДВ «Городоцьке» [сформовано автором на основі джерела 36]

Для аналізу основних показників господарської діяльності ТДВ «Городоцьке». використавши дані Балансу (Додаток А) та Звіту про фінансові результати підприємства (Додаток Б) за останні роки. Вихідні та розрахункові дані згрупуємо у вигляді табл.2.1

Таблиця 2.1 – Динаміка основних економічних показників діяльності ТДВ «Городоцьке» за 2021– 2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±	2023 р. до 2021 р. %
Чистий дохід (виручка), тис. грн.	74856	105273	94696	19840,00	26,50%
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	44753	68268	73258	28505,00	63,69%
Валовий прибуток, тис. грн.	30103	37005	21438	-8665,00	-28,78%
Чистий прибуток, тис. грн.	20456	24133	9415	-11041,00	-53,97%
Статутний капітал, тис. грн.	627	627	627	0,00	0,00%
Власний капітал, тис. грн.	110706	128229	152362	41656,00	37,63%
Залучений капітал, тис. грн.	645	667	829	184,00	28,53%
Робочий (чистий оборотний капітал), тис. грн.	50833	61752	83795	32962,00	64,84%
Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	65272	69799	65948	676,00	1,04%
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	56980,5	73276	92818,5	35838,00	62,90%
Фондовіддача, грн.	1,15	1,51	1,44	0,29	25,21%
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,31	1,44	1,02	-0,29	-22,34%
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	104	105	92	-12	-11,54%
Продуктивність праці, тис. грн.	719,76	1002,6	1029,30	309,54	43,00%
Рентабельність господарської діяльності, %	25%	26%	14%	-0,11	-

Більшість показників економічної діяльності підприємства ТДВ «Городоцьке» в динаміці зазнали позитивних змін. Так, дохід від реалізації продукції протягом досліджених років зріс і в 2023 р. склав 94 696 тис. грн, що на 26,5% більше порівняно з 2021 роком. Натомість, у динаміці зросли на 63,69% витрати підприємства, віднесені до собівартості. Це негативний результат, що свідчить про перевитрати, оскільки темпи зростання доходу від реалізації продукції менші за темпи зростання витрат (рис.2.2).

Закономірним результатом такої ситуації є зменшення валового прибутку від реалізації продукції підприємства протягом досліджуваного

періоду. Так, його скорочення у 2023 році склало -8 665 тис. грн або -28,78 % порівняно з 2021 роком. Це, звісно, негативна тенденція.

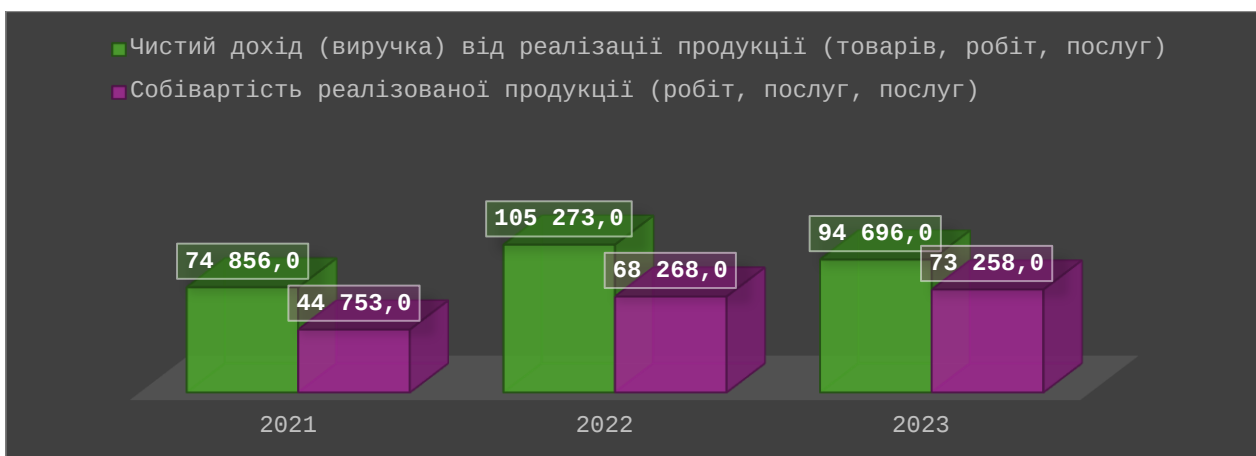

Рисунок 2.2 – Динаміка зміни доходу від реалізації та собівартості продукції [сформовано автором на основі таблиці 2.1].

Зменшення валового прибутку сприяло тому, що чистий прибуток підприємства у 2023 році також скоротився. Разом із тим, зростання адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат сприяли тому, що темпи скорочення чистого прибутку досліджуваного підприємства перевищують темпи зменшення валового прибутку. Так, у 2023 році підприємство ТДВ «Городоцьке» отримало чистий прибуток у сумі 9 415 тис. грн, що на 11 041 тис. грн або на 53,97% менше за рівень 2021 року (рис.2.3).

Рисунок 2.3 – Динаміка валового й чистого прибутку ТДВ «Городоцьке» в 2021-2023 рр., тис. грн. [сформовано автором на основі таблиці 2.1]

У 2023 році відбулося незначне збільшення витрат на 1 грн реалізованої продукції підприємства порівняно з 2021 роком, і цей показник склав 0,77 грн на 1 грн реалізованої продукції. Така динаміка витрат на 1 грн реалізованої продукції свідчить про посилення впливу факторів, які збільшують витрати.

Середньорічна вартість основних фондів та оборотних активів підприємства на протязі досліджуваного періоду поступово зростала, що є свідченням його розвитку та розширення діяльності (рис.2.4).

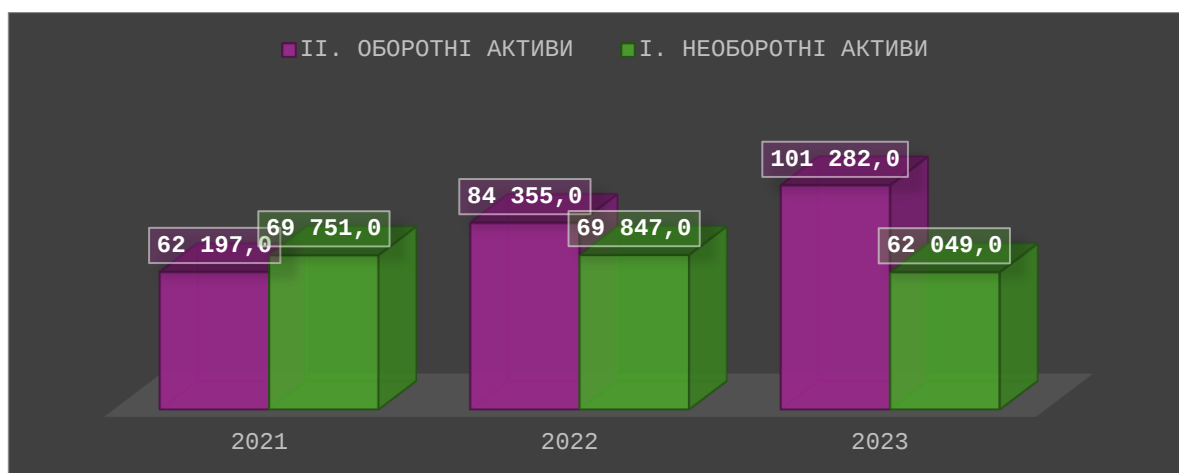

Рисунок 2.4 – Динаміка вартості основних та оборотних фондів ТДВ «Городоцьке» в 2021-2022 рр., тис. грн. [сформовано автором на основі таблиці 2.1].

Відбулися також і певні зміни дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. Так, динаміка зміни дебіторської заборгованості ТДВ «Городоцьке» спрямована на поступове зниження сум заборгованості в 2021–2023 роках, що пов'язано зі скороченням обсягів продажу у 2023 році порівняно з 2022 роком.

Щодо кредиторської заборгованості, то її обсяг також зменшився з 58 тис. грн у 2021 році до 26 тис. грн у 2023 році. Такі зміни дебіторської та

кредиторської заборгованостей позитивно характеризують діяльність підприємства щодо управління ліквідністю та фінансовою стійкістю.

Більш наочно динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості досліджуваного підприємства демонструє (рис.2.5).

Рисунок 2.5 – Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості в 2021-2023 рр., тис. грн. [сформовано автором на основі таблиці 2.1].

Отже, для ТДВ «Городоцьке» протягом аналізованого періоду характерними є як позитивні аспекти (зміцнення фінансової стабільності, розвиток оборотних активів), так і виклики, пов'язані зі зниженням прибутковості та зростанням собівартості. Це вимагає уваги до управління витратами та оптимізації виробничих процесів.

2.2 Сучасний стан організаційного забезпечення економічної безпеки підприємства ТДВ «Городоцьке»

Організаційне забезпечення управління економічною безпекою ТДВ "Городоцьке" є важливим елементом забезпечення стійкого та ефективного функціонування підприємства. На сучасному етапі розвитку підприємство

здійснює свою діяльність у складних умовах ринкової економіки, що вимагає застосування комплексних підходів до управління економічною безпекою. Для кращого розуміння поточного стану економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" було проаналізовано основні показники господарської діяльності підприємства, що дозволяє оцінити його фінансову стійкість та ефективність управління.

Організаційна характеристика ТДВ "Городоцьке": займається виробництвом аграрної продукції, що включає вирощування зернових культур, овочів, та плодово-ягідної продукції. Діяльність підприємства орієнтована на стабільний прибуток і забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому ринку. Для цього підприємство застосовує інноваційні методи ведення господарства та активно впроваджує нові технології.

Організаційна структура ТДВ "Городоцьке" включає такі ключові підрозділи, як виробничий відділ, відділ збуту, бухгалтерія, а також планово-економічний відділ. Таке організаційне забезпечення дозволяє здійснювати контроль над усіма основними аспектами діяльності підприємства та забезпечувати його економічну безпеку. Основною метою є досягнення стабільності та мінімізація впливу зовнішніх та внутрішніх загроз.

Таблиця 2.2 – Характеристика активів та джерел їх утворення.

Показники	2021		2023		2023 р. до 2021 р. ± (тис. грн.)	2023 р. до 2021 р. (%)
	Тис. грн	%	Тис. грн	%	Тис. грн	%
АКТИВИ						
Необоротні активи	69751	53%	62049	38%	-7702	-11%
Оборотні активи	62197	47%	101282	62%	39085	63%
ПАСИВИ						
Власний капітал	128229	97%	159296	98%	31067	24%
Довгострокові зобов'язання	645	0%	829	1%	184	29%
Поточні зобов'язання	3074	2%	3206	2%	132	4%
Разом	131948	100%	163331	100%	31383	-

Активи підприємства є важливим елементом забезпечення його економічної безпеки, оскільки вони свідчать про можливості для забезпечення подальшого розвитку та стійкості. У 2021 році необоротні активи підприємства становили 69,751 тис. грн, а у 2023 році зменшилися до 62,049 тис. грн, що свідчить про зниження на 11%. Оборотні активи, навпаки, зросли з 62,197 тис. грн у 2021 році до 101,282 тис. грн у 2023 році, що є значним зростанням на 63%. Загалом, активи зросли на 31,383 тис. грн, або на 24%. Проте, пасиви підприємства також зазнали змін. Власний капітал зріс з 128,229 тис. грн у 2021 році до 159,296 тис. грн у 2023 році, що є зростанням на 24%. Довгострокові зобов'язання збільшилися на 29%, а поточні зобов'язання — на 4%. Це вказує на підвищення навантаження на фінансові ресурси підприємства, яке потребує більш ефективного управління борговими зобов'язаннями. Збільшення зобов'язань може створювати ризик для ліквідності, особливо в умовах невизначеності. Це вимагає розробки стратегій управління боргом, щоб уникнути ризиків зростання фінансових навантажень, які можуть негативно вплинути на здатність підприємства протистояти економічним потрясінням та підтримувати свою економічну безпеку.

Таблиця 2.3 – Показники ділової активності.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±	2023 р. до 2021 р. %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	74856	105273	94696	19840	27%
Фактичні обсяги виробництва продукції, тис. грн.	44753	68268	73258	28505	64%
Валовий прибуток, тис. грн.	30103	37005	21438	-8665	-29%
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	20297	23507	8708	-11589	-57%
Чистий прибуток, тис. грн.	20456	24133	9415	-11041	-54%

Додана вартість, тис. грн.	33780	48749	29354	-4426	-13%
----------------------------	-------	-------	-------	-------	------

Показники таблиці свідчать про різносторонні зміни у фінансовому стані підприємства. Чистий дохід (виручка) зріс з 74,856 тис. грн у 2021 році до 94,696 тис. грн у 2023 році, що є збільшенням на 27%. Фактичні обсяги виробництва продукції зросли на 64%, з 44,753 тис. грн до 73,258 тис. грн, що свідчить про підвищення обсягів операційної діяльності. Проте, валовий прибуток зменшився на 29%, а фінансовий результат від операційної діяльності знизився на 57%, що свідчить про підвищення витрат і зниження рентабельності. Чистий прибуток також знизився на 54%, що вимагає вжиття заходів щодо оптимізації витрат та підвищення ефективності діяльності. Додана вартість також знизилася на 13%, що свідчить про необхідність підвищення ефективності використання ресурсів підприємства для покращення загальної продуктивності.

Таблиця 2.4 – Показники ліквідності.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Коефіцієнт загальної ліквідності	20,23	71,91	31,59	11,36
Коефіцієнт швидкої ліквідності	7,12	19,99	14,07	6,94
Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності	271,14	55,13	494,23	223,09
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,01	8,61	10,06	8,05
Частка оборотних активів в загальній сумі активів, %	0,47	0,55	0,62	0,15
Частка виробничих запасів в оборотних активах, %	0,65	0,72	0,55	-0,09

Показники ліквідності демонструють покращення здатності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання. Коефіцієнт загальної ліквідності зріс з 20,23 у 2021 році до 31,59 у 2023 році, що свідчить про покращення здатності підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання. Коефіцієнт швидкої ліквідності зріс з 7,12 до 14,07, а коефіцієнт

незалежної (забезпеченої) ліквідності значно збільшився з 271,14 до 494,23, що є позитивною динамікою, яка вказує на підвищення фінансової незалежності підприємства. Коефіцієнт абсолютної ліквідності також зріс з 2,01 до 10,06, що означає збільшення можливості підприємства погашати зобов'язання за рахунок високоліквідних активів. Зростання частки оборотних активів у загальній сумі активів свідчить про підвищення гнучкості у використанні активів, проте зниження частки виробничих запасів в оборотних активах може вказувати на потребу у кращому управлінні запасами.

Загалом, показники ліквідності свідчать про покращення фінансової стабільності підприємства, що позитивно впливає на його економічну безпеку.

Таблиця 2.5 - Показники фінансової стійкості.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Коефіцієнт автономії	0,972	0,988	0,975	0,003
Коефіцієнт фінансової залежності	1,029	1,012	1,025	-0,004
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,005	0,004	0,005	0,0002
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	0,01	0,004	0,01	0,0002
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	0,94	0,98	0,96	0,0200
Коефіцієнт фінансової стабільності	199,80	229,43	193,15	-6,6502

Коефіцієнт автономії зріс з 0,972 у 2021 році до 0,975 у 2023 році, що свідчить про збереження високої частки власного капіталу в загальній структурі активів підприємства, що є позитивним фактором для фінансової стійкості. Коефіцієнт фінансової залежності знизився з 1,029 до 1,025, що вказує на незначне зменшення залежності підприємства від позикових коштів, що позитивно впливає на економічну безпеку.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу залишився на рівні 0,005, що свідчить про стабільну політику залучення коштів. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу також стабільний на рівні 0,01, що говорить про збереження низького ризику через помірну частку залученого капіталу. Коефіцієнт забезпечення власними коштами зріс з 0,94 до 0,96, що вказує на покращення здатності підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних ресурсів.

Коефіцієнт фінансової стабільності знизився з 199,80 у 2021 році до 193,15 у 2023 році, що вказує на певне зниження фінансової стабільності, проте рівень залишається достатньо високим для забезпечення стійкої діяльності підприємства. Загалом, показники фінансової стійкості свідчать про стабільний розвиток підприємства з незначним зниженням окремих параметрів, які потребують подальшого контролю для підтримання оптимальної фінансової структури.

Таблиця 2.6 - Показники платоспроможності.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Маневреність робочого капіталу	0,46	0,55	0,62	0,15
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,46	0,54	0,61	0,15
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,83	0,64	0,79	-0,03
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,17	0,36	0,21	0,03
Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом	1,47	1,37	1,75	0,28
Коефіцієнт страхування статутного капіталу	204,51	243,00	254,06	49,55
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом	0,95	0,99	0,97	0,02

Аналіз показників платоспроможності свідчать про стабільний розвиток підприємства з точки зору здатності виконувати свої фінансові зобов'язання. Маневреність робочого капіталу зросла з 0,46 у 2021 році до 0,62 у 2023 році, що свідчить про збільшення гнучкості підприємства у використанні наявних фінансових ресурсів. Коефіцієнт маневреності

власного капіталу також зріс з 0,46 до 0,61, що вказує на зростання здатності використовувати власний капітал для фінансування поточних потреб. Коефіцієнт поточних зобов'язань дещо знизився з 0,83 у 2021 році до 0,79 у 2023 році, що свідчить про зменшення обсягу поточних зобов'язань у відношенні до активів. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів зріс, що свідчить про політику у використанні довгострокових кредитів. Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом підвищився з 1,47 до 1,75, що покращення здатності підприємства фінансувати запаси за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт страхування статутного капіталу зріс з 204,51 до 254,06, що свідчить про підвищення рівня забезпеченості підприємства власними ресурсами для покриття ризиків. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом залишився майже незмінним, що свідчить про стабільну здатність підприємства фінансувати свої оборотні активи за рахунок робочого капіталу. Загалом, підприємство демонструє покращення своєї платоспроможності, що є позитивним фактором для забезпечення економічної безпеки.

Таблиця 2.7 - Показники оборотності ділової активності.

Показник	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,31	1,44	1,02	-0,29
Тривалість обороту оборотних активів, дні	274,03	250,58	352,86	78,83
Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	1,63	1,36	1,68	0,04
Коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках	5,91	7,24	7,23	1,33
Тривалість обороту коштів в розрахунках, дні	60,96	49,70	49,78	-11,18
Коефіцієнт оборотності запасів	1,32	1,35	1,25	-0,06
Тривалість обороту запасів, дні	273,69	266,80	287,63	13,93
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	2,20	2,08	1,62	-0,58
Тривалість обороту виробничих запасів,	163,63	173,02	222,51	58,88

дні				
Коефіцієнт оборотності активів	0,86	0,97	0,74	-0,12
Тривалість обороту активів, дні	420,22	369,84	485,63	65,41
Коефіцієнт завантаженості активів	1,17	1,03	1,35	0,18
Тривалість операційного циклу, дні	334,66	316,50	337,41	2,75
Тривалість погашення дебіторської заборгованості, дні	60,96	49,70	49,78	-11,18

Дані таблиці 2.7 - "Показники оборотності ділової активності" надають важливу інформацію щодо ефективності використання активів підприємства та швидкості їх обігу. У 2023 році коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився з 1,31 у 2021 році до 1,02, що вказує на зниження ефективності використання оборотних активів. Тривалість обороту оборотних активів збільшилася з 274,03 днів до 352,86 днів, що свідчить про збільшення часу, необхідного для перетворення оборотних активів на грошові кошти, і є негативним фактором для ліквідності. Коефіцієнт завантаженості активів в обороті залишився майже незмінним, тоді як коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках зріс незначно, що свідчить про стабільну роботу з дебіторською заборгованістю. Зниження коефіцієнта оборотності запасів з 1,32 до 1,25 вказує на збільшення часу, необхідного для реалізації запасів, що підтверджується зростанням тривалості обороту запасів з 273,69 до 287,63 днів. Це вимагає покращення управління запасами для зниження витрат на їх зберігання.

Також було зафіксовано зниження коефіцієнта оборотності виробничих запасів з 2,20 до 1,62, а тривалість їх обороту зросла на 58,88 днів, що свідчить про неефективне використання ресурсів на етапі виробництва. Загальний коефіцієнт оборотності активів зменшився з 0,86 до 0,74, що негативно впливає на рентабельність. Позитивним аспектом є незначне зростання коефіцієнта завантаженості активів з 1,17 до 1,35, що свідчить про ефективніше використання активів у процесі операційної діяльності. Тривалість операційного циклу також зросла, що вказує на потребу в

оптимізації процесів для зменшення часу обігу активів і підвищення ефективності.

Загалом, ці показники свідчать про необхідність поліпшення управління оборотними активами та запасами для підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

Показники ефективності господарської діяльності підприємства ТДВ «ГОРОДОЦЬКЕ» проаналізуємо згідно даних наведених у таблиці 2.8.

Зроблений аналіз дає можливість стверджувати, що на підприємстві спостерігається зниження рентабельності протягом аналізованого періоду.

Таблиця 2.8 - Показники ефективності господарської діяльності.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Рентабельність основної діяльності	0,40	0,35	0,23	-0,18
Рентабельність операційної діяльності	0,27	0,22	0,09	-0,18
Рентабельність іншої операційної діяльності	0,001	0,021	0,0001	-0,0004
Рентабельність підприємства	0,27	0,23	0,10	-0,17

Рентабельність основної діяльності зменшилася з 0,40 у 2021 році до 0,23 у 2023 році, що є падінням на 0,18, що свідчить про зниження ефективності використання ресурсів та підвищення витрат на основну діяльність. Рентабельність операційної діяльності знизилася на 0,18, що також вказує на зниження результативності діяльності підприємства. Рентабельність іншої операційної діяльності значно зменшилася, досягаючи лише 0,0001 у 2023 році, що свідчить про низьку результативність інших напрямків діяльності. Загальна рентабельність підприємства знизилася з 0,27 у 2021 році до 0,10 у 2023 році, що вимагає активних заходів щодо оптимізації витрат та підвищення ефективності використання ресурсів для покращення фінансових результатів підприємства.

Таблиця 2.9 - Динаміка та структура операційних витрат.

Показник	2021	2023	2023 р. до 2021 р. ±
----------	------	------	----------------------

	2021 р. (тис. грн.)	2021 р. (%)	2023 р. (тис. грн.)	2023 р. (%)	2023 р. до 2021 р. ±	2023 р. до 2021 р. %
Матеріальні витрати	31954	44%	54627	57%	22673	71%
Витрати на оплату праці	17742	25%	14362	15%	-3380	-19%
Відрахування на соціальні заходи	3761	5%	2986	3%	-775	-21%
Амортизація основних засобів	9122	13%	10715	11%	1593	17%
Інші операційні витрати	9658	13%	12835	13%	3177	33%
Разом	72237	100%	95525	100%	23288	-

Аналіз динаміки та структури операційних витрат показує значні зміни у витратах підприємства в період з 2021 по 2023 рік. Матеріальні витрати зросли на 71%, з 31,954 тис. грн у 2021 році до 54,627 тис. грн у 2023 році, що свідчить про значне збільшення витрат на ресурси, ймовірно через зростання цін на сировину або розширення виробництва.

Частка матеріальних витрат у загальній структурі витрат зросла з 44% до 57%, що підкреслює їх важливу роль в собівартості продукції

Витрати на оплату праці зменшилися на 19%, з 17,742 тис. грн у 2021 році до 14,362 тис. грн у 2023 році, що вказує на оптимізацію витрат на трудові ресурси або зниження кількості працівників. Відрахування на соціальні заходи також зменшилися на 21%, що може бути пов'язано зі зменшенням кількості працівників або оптимізацією виплат.

Амортизація основних засобів зросла на 17%, що свідчить про розширення амортизаційної бази або введення в експлуатацію нових основних засобів.

Інші операційні витрати зросли на 33%, з 9,658 тис. грн у 2021 році до 12,835 тис. грн у 2023 році, що свідчить про збільшення витрат, не пов'язаних

безпосередньо з виробництвом, але необхідних для підтримки діяльності підприємства.

Загалом, операційні витрати зросли на 23,288 тис. грн, що є зростанням на 32%. Це підкреслює необхідність посиленої уваги до контролю витрат і оптимізації ресурсів, щоб підтримувати економічну безпеку підприємства на належному рівні.

Дані таблиці 2.10 – характеризують динаміку та структуру доходів підприємства демонструючи їх збільшення за період з 2021 по 2023 рік.

Основним джерелом доходів є чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, який зріс на 27% з 74,856 тис. грн у 2021 році до 94,696 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про позитивну динаміку продажів, що забезпечує підприємству стабільний фінансовий потік.

Таблиця 2.10 - Динаміка та структура доходів.

Показник	2021		2023		2023 р. до 2021 р. ±	
	2021 р. (тис. грн.)	2021 р. (%)	2023 р. (тис. грн.)	2023 р. (%)	2023 р. до 2021 р. ±	2023 р. до 2021 р. %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	74856	99%	94696	99%	19840	27%
Інші операційні доходи	432	1%	7	0%	-425	-98%
Інші фінансові доходи	328	0,4%	599	1%	271	83%
Інші доходи	24	0,0%	111	0%	87	363%
Разом	75640	100%	95413	100%	19773	-

Водночас інші операційні доходи знизилися на 98%, з 432 тис. грн у 2021 році до лише 7 тис. грн у 2023 році, що вказує на втрату вторинних джерел доходу. Інші фінансові доходи зросли на 83%, з 328 тис. грн до 599 тис. грн, що свідчить про покращення у сфері фінансових вкладень або ефективності використання фінансових ресурсів.

Інші доходи також показали значне зростання, досягнувши 111 тис. грн у 2023 році, що є зростанням на 363%. Це може свідчити про збільшення диверсифікації доходів підприємства, що є позитивним фактором для зменшення ризиків залежності від одного джерела доходів.

Загальна сума доходів зростає на 19,773 тис. грн, що підкреслює необхідність подальшої роботи над диверсифікацією та стабілізацією доходів, щоб зменшити ризики фінансової залежності і забезпечити стабільну економічну безпеку підприємства.

Дані таблиці 2.11 - "Показники оцінки витрат операційної діяльності" відображають зниження ефективності використання ресурсів протягом аналізованого періоду. Коефіцієнт покриття реалізованих виробничих витрат зменшився з 1,67 у 2021 році до 1,29 у 2023 році, що є негативною динамікою,

Таблиця 2.11 - Показники оцінки витрат операційної діяльності.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Коефіцієнт покриття реалізованих виробничих витрат	1,67	1,54	1,29	-0,38
Коефіцієнт покриття постійних витрат	2,05	1,97	0,84	-1,21
Коефіцієнт витратомісткості загально-господарського управління	0,07	0,06	0,08	0,01
Коефіцієнт окупності виробничих (змінних) витрат	0,45	0,34	0,12	-0,33
Коефіцієнт окупності операційних витрат	7,31	7,80	7,43	0,12

вказуючи на збільшення витрат на виробництво без відповідного зростання доходів.

Коефіцієнт покриття постійних витрат знизився на 1,21 — з 2,05 до 0,84, що свідчить про значне зменшення здатності підприємства покривати свої постійні витрати за рахунок доходів, що є серйозним сигналом для управління.

Коефіцієнт витратомісткості загально-господарського управління незначно зріс з 0,07 до 0,08, що свідчить про стабільний рівень витрат на управління, але вимагає додаткової уваги для їх оптимізації. Коефіцієнт окупності виробничих (змінних) витрат зменшився з 0,45 до 0,12, що також вказує на зниження ефективності використання змінних витрат і необхідність оптимізації виробничих процесів. Коефіцієнт окупності операційних витрат залишився майже стабільним, з 7,31 у 2021 році до 7,43 у 2023 році, що вказує на деяке покращення окупності витрат.

Загалом, дані таблиці свідчать про необхідність удосконалення управлінських підходів для зниження витрат та покращення економічної безпеки підприємства. Зменшення ключових показників окупності витрат вказує на потребу впровадження заходів щодо підвищення ефективності діяльності та оптимізації витрат, що є ключовими для забезпечення стабільної фінансової позиції підприємства.

2.3 Оцінювання рівня економічної безпеки ТДВ «ГОРОДОЦЬКЕ»

Механізм економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" є комплексним процесом, що спрямований на підтримку стійкості підприємства, забезпечення його фінансової стабільності та зменшення ризиків банкрутства. На основі аналізу фінансових показників підприємства за період з 2021 по 2023 рік, представлених у таблицях 2.12, інтегральної оцінки та Альтмана, можна зробити важливі висновки щодо стану економічної безпеки підприємства.

Зокрема, валова рентабельність виручки від реалізації продукції, яка відображає здатність підприємства отримувати прибуток від основної діяльності, знизилася з 0,40 у 2021 році до 0,23 у 2023 році (таблиця 2.12).

Це свідчить про значне падіння ефективності виробничих процесів і зниження прибутковості підприємства. Падіння рентабельності операційної

діяльності з 0,27 до 0,09 за той же період підкреслює зменшення результативності підприємства у використанні операційних ресурсів для створення доданої вартості.

Коефіцієнт покриття виробничих витрат зменшився з 1,67 у 2021 році до 1,29 у 2023 році, що вказує на зменшення здатності підприємства покривати свої виробничі витрати власними доходами. Це може бути сигналом про необхідність оптимізації виробничих процесів та скорочення витрат.

Зниження коефіцієнта окупності виробничих витрат з 0,46 у 2021 році до 0,13 у 2023 році свідчить про зниження ефективності використання виробничих ресурсів для отримання прибутку.

Коефіцієнт покриття витрат операційної діяльності залишався досить стабільним, навіть з незначним зростанням з 7,31 у 2021 році до 7,43 у 2023 році. Це свідчить про те, що підприємство все ще здатне покривати операційні витрати своїми доходами.

Таблиця 2.12 – Показники стану забезпечення економічної безпеки.

ПОКАЗНИКИ	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Валова рентабельність виручки від реалізації продукції	0,40	0,35	0,23	-0,18
Рентабельність виручки від операційної діяльності	0,27	0,22	0,09	-0,18
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	1,67	1,54	1,29	-0,38
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	0,46	0,35	0,13	-0,33
Коефіцієнт покриття витрат операційної діяльності	7,31	7,80	7,43	0,12
Коефіцієнт окупності витрат операційної діяльності	1,98	1,74	0,68	-1,30
Коефіцієнт покриття адміністративних витрат	14,89	16,07	12,69	-2,20
Коефіцієнт покриття витрат на збут	31,75	24,34	21,69	-10,06
Коефіцієнт окупності адміністративних	4,07	3,68	1,26	-2,81

витрат				
Коефіцієнт окупності витрат на збут	8,68	5,58	2,16	-6,52
Співвідношення адміністративних витрат і собівартості	0,11	0,10	0,10	-0,01
Співвідношення витрат на збут і собівартості	0,05	0,06	0,06	0,01
Частка адміністративних витрат в структурі операційних витрат	0,49	0,49	0,59	0,09
Частка витрат на збут в структурі операційних витрат	0,23	0,32	0,34	0,11
Коефіцієнт покриття активів	0,61	0,74	0,60	-0,02
Коефіцієнт окупності активів	0,17	0,17	0,06	-0,11
Коефіцієнт покриття власного капіталу	0,58	0,69	0,59	0,01
Коефіцієнт окупності власного капіталу	0,16	0,16	0,06	-0,10
Загальна економічна рентабельність	0,28	0,28	0,10	-0,18

Проте коефіцієнт окупності витрат операційної діяльності значно знизився з 1,98 у 2021 році до 0,68 у 2023 році, що вказує на недостатню ефективність діяльності, а також на необхідність зниження витрат або підвищення доходів.

Показники, що стосуються адміністративних витрат, також демонструють негативну динаміку. Коефіцієнт покриття адміністративних витрат знизився з 14,89 у 2021 році до 12,69 у 2023 році, а коефіцієнт окупності адміністративних витрат впав з 4,07 до 1,26 за той самий період. Це вказує на те, що адміністративні витрати стали менш ефективними з точки зору їхнього впливу на прибутковість підприємства.

Значні зміни відбулися і в показниках, що характеризують витрати на збут. Коефіцієнт покриття витрат на збут знизився з 31,75 у 2021 році до 21,69 у 2023 році, а коефіцієнт окупності витрат на збут впав з 8,68 до 2,16. Це свідчить про те, що витрати на збут стають все менш виправданими з точки зору їхнього внеску у фінансовий результат, що потребує перегляду маркетингових стратегій та підходів до збуту продукції.

Аналіз структури витрат показав зростання частки адміністративних витрат у структурі операційних витрат з 0,49 до 0,59, що свідчить про зростання значення витрат, не пов'язаних безпосередньо з виробництвом. Це

може негативно вплинути на фінансову ефективність підприємства, оскільки такі витрати не генерують безпосередньо доходів.

Коефіцієнт окупності активів знизився з 0,17 у 2021 році до 0,06 у 2023 році, що свідчить про зниження ефективності використання активів для генерування прибутку. Це потребує більш ефективного управління активами та інвестиціями. Крім того, загальна економічна рентабельність знизилася з 0,28 до 0,10, що свідчить про зменшення загальної здатності підприємства створювати додану вартість з наявних ресурсів.

Дані показники відображають зниження ефективності та рентабельності підприємства, особливо в частині виробничих і операційних витрат. Зменшення показників покриття витрат та окупності витрат свідчить про зниження здатності підприємства генерувати прибуток, що може негативно впливати на його економічну безпеку. Особливо тривожним є зниження загальної економічної рентабельності з 0,28 у 2021 році до 0,10 у 2023 році, що підкреслює необхідність вдосконалення управління витратами та підвищення ефективності використання активів.

Таблиця 2.13 – Інтегральна оцінка економічної безпеки ТДВ "Городоцьке".

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р., %
Частка прибутку, реінвестована у виробництво	0,3	0,25	0,18	-40
Рентабельність продажу	0,27	0,22	0,09	-66,67
Оборотність власного оборотного капіталу	1,5	1,4	1,2	-20
Забезпеченість власним оборотним капіталом	0,75	0,7	0,6	-20
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,5	2,2	1,8	-28
Коефіцієнт заборгованості	0,2	0,18	0,25	25
Інтегральний коефіцієнт економічної безпеки	0,15	0,12	0,08	-46,67

Інтегральна оцінка економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" свідчить про погіршення показників за всіма основними аспектами фінансової стійкості підприємства.

Зниження частки прибутку, реінвестованої у виробництво, вказує на зменшення інвестиційної активності підприємства, що може негативно вплинути на його довгострокову стабільність та здатність до розвитку.

Зменшення рентабельності продажу та оборотності власного оборотного капіталу свідчать про погіршення ефективності використання ресурсів підприємства, що також впливає на його конкурентоспроможність.

Коефіцієнт загальної ліквідності знизився з 2,50 у 2021 році до 1,80 у 2023 році, що свідчить про зменшення здатності підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання. Це є негативним сигналом для кредиторів та інвесторів. Коефіцієнт заборгованості збільшився з 0,20 до 0,25, що свідчить про збільшення частки боргових зобов'язань у структурі фінансування підприємства.

Інтегральний коефіцієнт економічної безпеки знизився з 0,15 у 2021 році до 0,08 у 2023 році, що вказує на загальне погіршення рівня фінансової стійкості підприємства та підвищення ризиків. Це потребує вживання заходів для покращення ефективності управління фінансами, зниження боргового навантаження та підвищення ліквідності активів підприємства.

Таблиця 2.14 – Таблиця Альтмана: Оцінка ймовірності банкрутства.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р. ±
X1 - Відношення власного оборотного капіталу до сукупних активів	0,45	0,42	0,39	-0,06
X2 - Відношення чистого прибутку до сукупних активів	0,27	0,22	0,09	-0,18
X3 - Відношення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування до сукупних активів	0,3	0,28	0,12	-0,18
X4 - Відношення між власним і залученим капіталом	5	4,5	3,2	-1,8
X5 - Відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції до сукупних активів	0,75	0,82	0,7	-0,05
Z - Рівень ризику банкрутства	5,8	5,6	5,1	-0,7

Проведений аналіз даних дає можливість зробити ряд висновків.

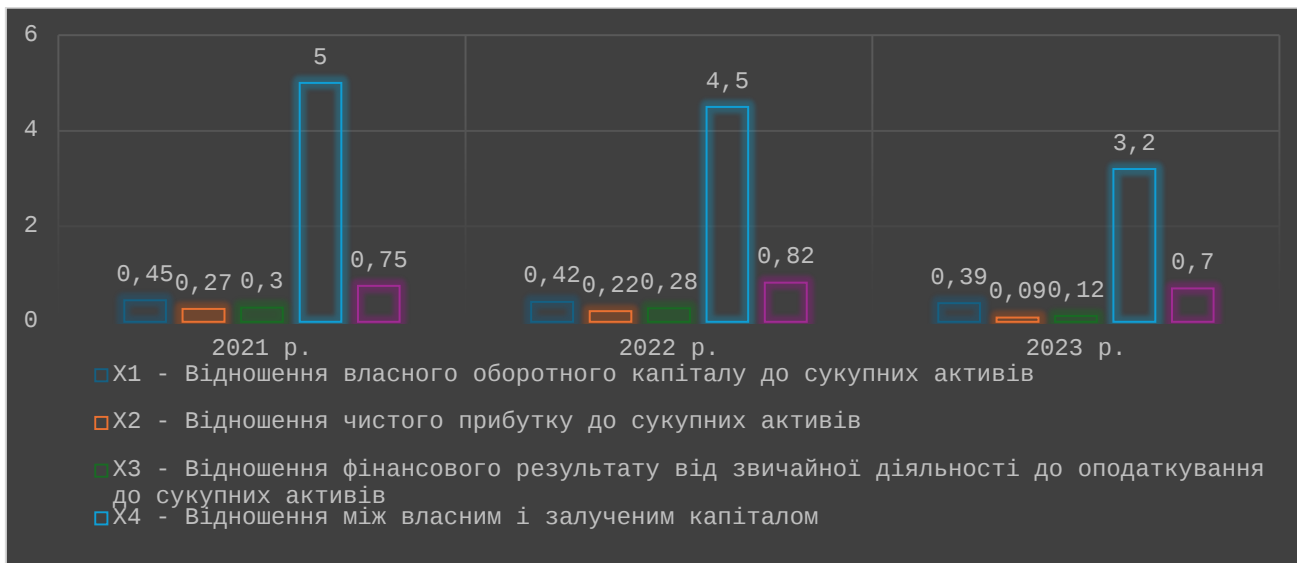

Рисунок 2.5. – Динаміка ймовірності банкрутства [сформовано автором на основі таблиці 2.14].

Характеристика ймовірності банкрутства у 2021 році – низький ризик банкрутства., у 2022 році – також низький ризик банкрутства, проте зниження показника Z на 0,20 свідчить про деяке погіршення стабільності, а у 2023 році ризик банкрутства залишається низьким, але значення Z зменшилося до 5,10, що свідчить про погіршення фінансової стійкості, тому необхідно вживати додаткових заходів для підвищення стабільності.

Ці результати свідчать про необхідність поліпшення ефективності управління фінансами, зменшення боргового навантаження, підвищення ефективності використання активів та оптимізацію витрат для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Висновки до другого розділу

Отже, на основі аналізу організаційного забезпечення економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" можна зробити декілька важливих висновків.

Підприємство демонструє загальну фінансову стабільність, однак потребує посилення роботи над підтриманням високого рівня власного капіталу та більш ефективного управління зобов'язаннями. Зростання власного капіталу є позитивним фактором, але паралельне зростання зобов'язань створює ризики, які потребують належного контролю та управління боргами.

Аналіз показників ліквідності свідчить про покращення здатності підприємства покривати короткострокові зобов'язання, що позитивно впливає на його платоспроможність. Однак зростання частки оборотних активів потребує додаткової уваги для уникнення ризиків зниження ліквідності в майбутньому. Підприємство повинне забезпечувати баланс між ліквідністю та ефективністю використання активів.

Показники рентабельності підприємства, на жаль, виявили тенденцію до зниження, що свідчить про зростання витрат та зниження прибутковості. Це вказує на необхідність оптимізації витрат та підвищення ефективності використання ресурсів. Зниження рентабельності основної та операційної діяльності вимагає впровадження додаткових заходів для підвищення ефективності господарювання та покращення управління витратами.

Показники оборотності активів свідчать про збільшення тривалості реалізації оборотних активів, що негативно впливає на рентабельність підприємства. Це потребує вдосконалення управління запасами та зниження тривалості оборотного циклу, що допоможе покращити фінансову ефективність та ліквідність.

Аналіз операційних витрат показав значне збільшення матеріальних витрат, що потребує уваги до оптимізації ресурсів. Зниження витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи може свідчити про оптимізацію виробничих процесів або зниження кількості персоналу, що вимагає подальшої оцінки впливу цих заходів на загальну ефективність діяльності.

Доходи підприємства продемонстрували зростання основного доходу від реалізації продукції на 27%, що є позитивним сигналом. Однак зниження

інших операційних доходів вказує на необхідність диверсифікації джерел доходів для зменшення ризиків та підвищення стабільності економічної безпеки.

Загалом, підприємству необхідно вдосконалити процеси управління фінансами та операційною діяльністю, зосередитись на підвищенні рентабельності, оптимізації витрат, а також забезпеченні високої оборотності активів. Це дозволить підвищити ефективність діяльності та покращити економічну безпеку підприємства, що є критично важливим для його стабільного розвитку в умовах ринкової конкуренції.

Оцінка рівня економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" показала, що підприємство зіткнулося зі значними викликами щодо підтримки своєї фінансової стабільності. Зниження показників рентабельності, ліквідності та ефективності використання активів свідчать про погіршення економічної безпеки. Значне зниження загальної економічної рентабельності та збільшення боргового навантаження вказують на необхідність вживання термінових заходів для стабілізації фінансового стану. Зокрема, підприємству слід зосередитися на оптимізації витрат, підвищенні ефективності операційної діяльності та зменшенні боргових зобов'язань. Важливим також є підвищення рівня ліквідності та реінвестування прибутку у виробництво для забезпечення сталого розвитку та зменшення ризиків банкрутства. Підвищення фінансової стійкості потребує вдосконалення управлінських рішень та ефективного використання ресурсів для досягнення довгострокової конкурентоспроможності.

3 ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТДВ «ГОРОДОЦЬКЕ»

3.1 Удосконалення системи фінансового моніторингу та контролю

На сучасному етапі економічного розвитку одним із основних завдань забезпечення ефективного функціонування ТДВ "Городоцьке" є управління економічною безпекою підприємства. Це завдання є складним і багатограним процесом, який включає кілька ключових напрямів і мегацілей.

Основні завдання включають: моніторинг зовнішніх загроз, аналіз і оцінку внутрішніх загроз, діагностику стану економічної безпеки підприємства, розподіл економічних інтересів за рівнем пріоритетності, а також узгодження інтересів у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Важливою частиною процесу є розробка та впровадження ефективних інструментів управління економічною безпекою, що дає можливість захистити економічні інтереси компанії від потенційних загроз. Під час виконання цих завдань доцільною є гармонізація цілей усіх учасників бізнесу, що сприяє стабільному розвитку та зниженню ризиків.

Управління економічною безпекою ТДВ "Городоцьке" залежить від вибору конкретної мети, яка включає узгодження інтересів учасників, захист від загроз та забезпечення необхідними ресурсами. Ця тріада утворює так званий трикутник економічної безпеки підприємства, в рамках якого відбувається балансування між різними аспектами безпеки.

Узгодження інтересів передбачає ефективне врахування як внутрішніх цілей компанії, так і зовнішніх вимог з боку ринку, партнерів та державних органів.

Управління економічною безпекою ТДВ "Городоцьке" тісно пов'язане з реалізацією загальної стратегії підприємства, а також зі стратегічними цілями його розвитку.

У деяких випадках таке управління може бути інтегроване стратегіями

Таблиця 3.1 Цільові орієнтири ТДВ "Городоцьке" з огляду на стадію життєвого циклу бізнесу [сформовано автором].

Функціональна складова	Цілі економічної безпеки підприємства
Фінансова	Забезпечення збалансованості, пошук шляхів підвищення фінансової стійкості, покращення структури активів і пасивів, оптимізація структури фінансових ресурсів
	Збереження кількості робочих місць
Техніко-технологічна	Недопущення скорочення обсягів діяльності
	Розробка заходів, спрямованих на подолання кризи інтересів суспільних груп всередині підприємства і поза його межами
Інформаційна	Розробка заходів для підвищення рівня безпеки інформаційного середовища підприємства; збір інформації, спрямованої на антикризову діяльність
	Посилення санкцій за порушення екологічних стандартів та вимог у сфері екологічного законодавства; план забезпечення екологічної складової як частина антикризової програми та економічної безпеки підприємства
Силова	Недопущення протиправних дій працівників, забезпечення ефективної реалізації заходів за ресурсами та виконавцями

Функціональними, зокрема зі стратегіями фінансового планування, маркетингу або операційної діяльності, що дозволяє краще забезпечувати цілісність і стійкість системи безпеки.

Для своєчасного визначення змін економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" доцільно використовувати матричний підхід для аналізу (табл. 3.2).

Дана матриця побудована на припущенні, що ринкове середовище, в якому працює підприємство, є динамічним та постійно змінюється. Компанія функціонує в умовах інформаційної взаємодії, що надає можливість аналізувати і прогнозувати зміни в зовнішньому середовищі.

Крім того, підприємство має певний внутрішній потенціал та здатність досягти і підтримувати бажаний рівень економічної безпеки. Взаємодія таких

Таблиця 3.2: Схема аналізу змін рівня економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" [сформовано автором].

Тенденція змін рівня економічної безпеки підприємства	Зовнішнє середовище		
	Покращення умов	Умови постійні	Погіршення умов
Внутрішнє середовище			
Рівень економічної безпеки підприємства з часом знижується	Рівень економічної безпеки підприємства стабільний	Рівень економічної безпеки підприємства помірно спадає	Рівень економічної безпеки підприємства стрімко падає
Рівень економічної безпеки підприємства залишається без змін	Рівень економічної безпеки підприємства помірно зростає	Рівень економічної безпеки підприємства стабільний	Рівень економічної безпеки підприємства помірно спадає
Рівень економічної безпеки підприємства з часом зростає	Рівень економічної безпеки підприємства стрімко зростає	Рівень економічної безпеки підприємства помірно зростає	Рівень економічної безпеки підприємства стабільний

факторів внутрішнього та зовнішнього середовища впливає на цей рівень і визначає потенційні ризики та можливості для бізнесу.

Матриця змін рівня економічної безпеки дозволяє визначити варіанти розвитку підприємства, залежно від змін у зовнішньому середовищі та внутрішніх можливостях (табл. 3.3).

Дана матриця є ефективним інструментом для оцінки взаємодії факторів і прийняття управлінських рішень. За допомогою такої матриці можна відстежити динаміку змін економічної безпеки підприємства, визначити тенденції та причинно-наслідкові зв'язки.

Таблиця 3.3 – Матриця стратегічного вибору в системі економічної безпеки [28].

Тенденції змін рівня економічної безпеки підприємства	Характеристика рівня економічної безпеки підприємства	Ступінь готовності до стратегічних змін		
		Низький	Середній	Високий
Рівень економічної безпеки підприємства стабільний	Виникає за умов однонаправлених змін зовнішніх і внутрішніх чинників: погіршення фінансових можливостей одночасно з послабленням впливу зовнішніх чинників; консервування внутрішніх чинників за умов зовнішньої стабільності; посилення потенціалу нівелюється силою впливу зовнішніх чинників	Пасивна стратегія	Стратегія поступового розвитку	Експансійна стратегія
Рівень економічної безпеки підприємства помірно спадає	Можливості підприємства з часом слабшають (вплив зовнішніх чинників не суттєвий); оскільки потенціал підприємства з часом не змінюється він поступово перестає витримувати тиск, який обумовлений дією зовнішніх чинників	Захисна стратегія	Стабілізаційна стратегія	Стратегія поступового розвитку
Рівень економічної безпеки підприємства стрімко падає	Найгірша ситуація, що призводить до втрати можливостей підприємства. Підприємство не встигає реагувати на зміни, які обумовлені дією зовнішніх чинників, приділяє недостатню увагу своєму економічному стану	Стратегія заснована на звичайних можливостях	Антикризова стратегія	Стабілізаційна стратегія
Рівень економічної безпеки підприємства помірно зростає	Внутрішні складові фінансового потенціалу збалансовані і підприємство фінансово стійке, або коли ситуація складається йому на користь	Стратегія збереження	Стратегія поступового розвитку	Експансійна стратегія

Рівень економічної безпеки підприємства стрімко зростає	Результат синергії (посилення впливу внутрішніх чинників при послабленні дії зовнішніх)	Захисна стратегія	Стратегія поступового розвитку	Експансійна стратегія
---	---	-------------------	--------------------------------	-----------------------

ТДВ "Городоцьке" має три основні варіанти розвитку подій: стабільний стан, покращення ситуації або погіршення.

Кожен із цих варіантів має свої конкретні причини та вимагає розробки відповідних заходів і рекомендацій для забезпечення стійкості бізнесу.

Крім того, ефективне управління економічною безпекою вимагає постійного аналізу ринку, ідентифікації потенційних загроз і вивчення економічної кон'юнктури. Необхідно враховувати такі чинники, як зміни в законодавстві, політична стабільність, зміни попиту та пропозиції на ринку, а також загальний стан економіки. Важливим є також розвиток партнерських відносин із ключовими учасниками ринку, що допомагає зменшити вплив негативних факторів і забезпечує додатковий рівень захисту для підприємства. У цьому контексті, розробка планів реагування на загрози і підготовка до кризових ситуацій є критичними елементами забезпечення економічної безпеки підприємства. Наприклад, планування варіантів дій на випадок кризи дозволяє швидко адаптуватися до змін та мінімізувати збитки в умовах нестабільності.

Додатково до цього, важливим інструментом підвищення рівня економічної безпеки є створення системи раннього попередження, яка включає моніторинг ключових індикаторів фінансової стабільності та оперативне реагування на їх зміну. Це дозволяє запобігти негативним наслідкам, які можуть виникати у разі неочікуваних змін у зовнішньому чи внутрішньому середовищі. Система раннього попередження повинна включати оцінку фінансових показників, таких як ліквідність, рентабельність, обсяг дебіторської та кредиторської заборгованості, що дозволить виявляти потенційні проблеми на ранніх стадіях та реагувати відповідно. Також

система повинна включати індикатори ринкової нестабільності та сигналізувати про зміну цінових тенденцій або регуляторного середовища, що може вплинути на стабільність бізнесу.

Ще одним важливим аспектом є впровадження технологій цифрової трансформації в управлінні економічною безпекою. Використання сучасних інформаційних систем та програмного забезпечення для автоматизованого збору і аналізу даних дозволяє забезпечити більш точний та оперативний моніторинг стану підприємства. Впровадження інформаційних технологій не тільки підвищує ефективність управління, але й дозволяє більш точно прогнозувати зміни та адаптуватися до нових викликів, пов'язаних з економічною безпекою. Зокрема, технології штучного інтелекту та машинного навчання можуть використовуватися для аналізу великих обсягів даних та виявлення прихованих закономірностей, які можуть сигналізувати про потенційні загрози або можливості.

Також необхідно розробляти програми підвищення кваліфікації для співробітників, які відповідають за економічну безпеку. Знання та навички персоналу мають відповідати сучасним викликам, пов'язаним з кіберзагрозами, фінансовими ризиками та регуляторними змінами. Розвиток компетенцій у сфері ризик-менеджменту, аналізу даних та управління кризами допоможе підвищити ефективність заходів з економічної безпеки. Важливо також підвищувати рівень фінансової грамотності серед співробітників компанії, оскільки це сприяє кращому розумінню ризиків і прийняттю більш обґрунтованих рішень.

Крім підвищення кваліфікації, важливим аспектом є створення корпоративної культури, орієнтованої на безпеку. Це включає підвищення свідомості працівників щодо важливості економічної безпеки та їх участі у забезпеченні стійкості компанії. Впровадження системи мотивації для співробітників, які беруть активну участь у забезпеченні економічної безпеки, може допомогти створити середовище, в якому кожен працівник відчуває свою відповідальність за стабільність компанії. Наприклад, це можуть бути

програми винагород за ідентифікацію потенційних загроз або пропозиції щодо покращення існуючих процесів.

Управління відносинами з ключовими партнерами також є важливим аспектом економічної безпеки. Компанія повинна розвивати стійкі партнерські зв'язки, щоб зменшити вразливість до ризиків, пов'язаних з постачальниками або клієнтами. Регулярний аудит партнерів, оцінка їх фінансової стійкості та надійності дозволяє знизити ризик виникнення проблем, пов'язаних із зовнішніми контрагентами. Також важливо розробляти спільні плани дій на випадок кризових ситуацій, що допомагає підтримувати стабільність і знижувати ризики, пов'язані з ланцюгами постачання.

Таким чином, на сучасному етапі економічного розвитку забезпечення економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" є комплексним і багатограним процесом. Він охоплює не лише управління внутрішніми ресурсами, а й узгодження інтересів у зовнішньому середовищі, взаємодію з партнерами та органами державної влади. Важливим аспектом залишається постійне удосконалення інструментів управління, розробка стратегій, що адаптуються до змінних умов, і впровадження заходів, спрямованих на запобігання та мінімізацію ризиків. Це дозволяє зберігати стійкість підприємства та забезпечувати його конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Економічна безпека підприємства — це не лише захист від загроз, але й активне використання можливостей для зміцнення позицій на ринку. Це включає підвищення рівня фінансової грамотності працівників, створення умов для розвитку корпоративної культури, яка сприяє зниженню рівня внутрішніх ризиків, а також забезпечення прозорості в управлінні підприємством. Постійна робота над підвищенням кваліфікації персоналу, впровадженням найкращих практик корпоративного управління та активна взаємодія з інвесторами також є важливими складовими забезпечення економічної безпеки. ТДВ "Городоцьке" має бути гнучким і здатним до адаптації в умовах швидко змінюваного ринкового середовища, що дозволить

йому не лише захистити свої економічні інтереси, але й скористатися новими можливостями для розвитку та зміцнення своїх позицій на ринку.

Зрештою, забезпечення економічної безпеки вимагає системного підходу, який враховує всі аспекти діяльності підприємства, включаючи управління ризиками, розвиток людського капіталу, впровадження сучасних технологій та управління відносинами з партнерами. Використання сучасних аналітичних інструментів, таких як аналіз великих даних, прогнозування на основі моделей машинного навчання та впровадження систем автоматизованого контролю, дозволяє підвищити ефективність управління і знижувати рівень ризиків. ТДВ "Городоцьке" має потенціал для впровадження цих рішень, що допоможе не тільки зберігати стійкість у сучасних умовах, але й забезпечити стабільний розвиток на майбутнє.

3.2 Запровадження механізмів протидії фінансовому шахрайству на підприємстві на основі взаємоузгодження інтересів

Управління економічною безпекою ТДВ "Городоцьке" зачіпає інтереси різних груп, пов'язаних із його функціонуванням, особливо в аспекті протидії фінансовому шахрайству. Для ефективного виявлення взаємозв'язків між інтересами різних зацікавлених сторін у діяльності ТДВ "Городоцьке" пропонується скласти карти узгодження інтересів підприємства за двома напрямками — ендогенним та екзогенним (табл. 3.4-3.5).

Таблиця 3.4 – Схема внутрішнього узгодження інтересів ТДВ "Городоцьке" як засіб управління економічною безпекою [сформовано автором].

Внутрішні зацікавлені особи підприємства	Інтереси внутрішніх зацікавлених осіб підприємства
--	--

Власник	Розмір річних дивідендів; зростання вартості підприємства
Менеджери вищої ланки	Розмір плати і премій; соціальний статус, пов'язаний з посадою
Менеджери середньої ланки	Рівні відповідальності; кількість і гострота службових проблем; кар'єрне зростання
Фінансові менеджери	Повернення позик; своєчасна виплата відсотків; якісне управління рухом коштів
Працівники	Гарантії зайнятості; винагорода праці; рівень задоволення роботою

Таблиця 3.5 – Схема взаємоузгодження зовнішніх інтересів ТДВ "Городоцьке" в контексті управління економічною безпекою [сформовано автором].

Зовнішні зацікавлені особи в розрізі підприємства	Інтереси внутрішніх зацікавлених осіб підприємства
Споживачі	Бажані і якісні продукти; прийнятні ціни
Постачальники	Стабільність замовлень; оплата в строки за умовами договору
Дилери	Післяпродажне обслуговування; своєчасність і надійність поставань
Органи державного управління	Забезпечення зайнятості; виплата податків; внесок в економічне зростання регіону
Соціальні і суспільні групи	Екологічна підтримка та екологізація діяльності; соціальна відповідальність; підтримка місцевої суспільної діяльності

Чим більш різноманітною є карта балансу інтересів, тим більша загроза виникнення фінансових ризиків, зокрема шахрайства, і тим менш керованою стає ситуація. Матриця визначення ступеня керованості економічної безпеки підприємства (рис. 3.1) допомагає виявити критичні точки, де можливий вплив шахрайських дій.

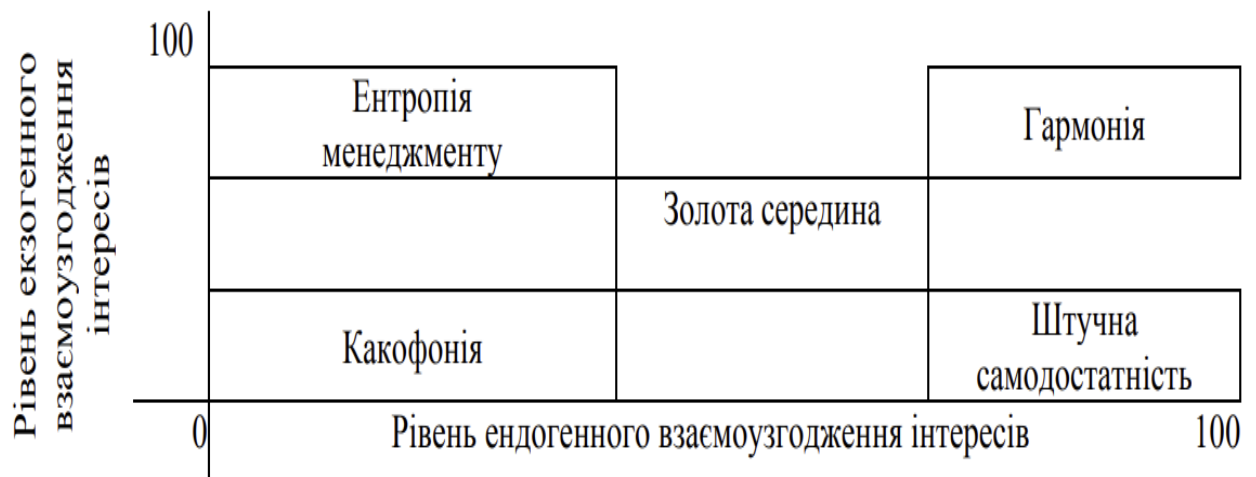

Рисунок 3.1 – Таблиця оцінки рівня керованості економічною безпекою ТДВ "Городоцьке" [сформовано автором].

Ідеальним заходом для контролю економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" є забезпечення гармонії між інтересами внутрішніх та зовнішніх зацікавлених сторін, що визначається шляхом порівняння результатів екзогенного та ендогенного узгодження інтересів. Позиція, яка займає верхній правий кут матриці, характеризує гармонію, яка є бажаним станом для запобігання фінансовому шахрайству, оскільки відсутність конфліктів зменшує мотивацію до протиправних дій. Однак навіть гармонія не є ідеальною без недоліків, тому механізм протидії шахрайству потребує постійного удосконалення.

Побудова структури адміністративного механізму протидії фінансовому шахрайству в системі узгодження інтересів різних груп має базуватися на функціонально-ресурсному підході. Це означає: ідентифікація можливих загроз, оцінка ризиків та визначення, коли і де необхідний агресивний наступ на шахрайські схеми (реалізувати активні заходи протидії), коли варто застосувати еволюційний підхід (метод поступової підготовки та зміцнення позицій підприємства) або ж коли варто адаптуватися чи очікувати на відповідні зміни. Загальна схема функціонування механізму управління в

системі економічної безпеки, орієнтованого на протидію шахрайству, наведена на (рис. 3.2) .

Директор ТДВ "Городоцьке" визначає стратегічні напрями управління економічною безпекою з акцентом на протидію фінансовому шахрайству. Служба економічної безпеки підприємства здійснює контроль на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях, включаючи моніторинг можливих шахрайських дій. Для забезпечення ефективності запропонованого механізму директор має впровадити систему моніторингу економічної безпеки, яка включає ідентифікацію потенційних шахрайських дій та оперативне реагування на них. ТДВ "Городоцьке" наразі стикається з негативними наслідками кризи, і саме тому пріоритетом є розробка інструментів для покращення ефективного корпоративного управління і протидії шахрайству.

Рисунок 3.2 – Модель функціонування механізму управління економічною безпекою ТДВ "Городоцьке".

Ці інструменти включають наступні заходи:

1. Оптимізація витрат: проведення детального огляду витрат, зменшення невиробничих витрат (зокрема адміністративних витрат), зниження додаткових витрат на оплату праці та реалізація політики енергозбереження. Така оптимізація дозволяє зменшити можливості для шахрайства через зайві витрати або надлишкові бюджетні ресурси.

2. Мобілізація внутрішніх ресурсів: зниження попиту на ризикові операції, оптимізація запасів, стимулювання збуту. Ці заходи допомагають мінімізувати ризик використання ресурсів підприємства з шахрайською метою, оскільки спрямовані на контроль і раціональне використання ресурсів.

3. Підтримка елементів відтворювального потенціалу: визначення пріоритетності сільськогосподарської продукції ТДВ "Городоцьке" та напрямів діяльності, в яких підприємство має найбільш стабільні ринкові позиції. Це сприяє уникненню ризиків, пов'язаних із шахрайськими схемами, через концентрацію на основних стабільних напрямках діяльності.

4. Збереження лояльності ключових співробітників: проведення лояльної політики до ключових співробітників з метою збереження людських ресурсів, а також для завершення проектів, що мають безпосередній вплив на життя компанії. Лояльні співробітники менш схильні до участі в шахрайських діях, оскільки відчувають свою цінність для підприємства.

Впровадження вищезазначених заходів допоможе ТДВ "Городоцьке" забезпечити належний рівень економічної безпеки та протидіяти можливим фінансовим загрозам. Злагожене узгодження інтересів зацікавлених сторін є важливою складовою у боротьбі з шахрайством та забезпеченні стабільності підприємства.

Запровадження ефективних механізмів протидії фінансовому шахрайству вимагає комплексного підходу, який враховує як внутрішні процеси підприємства, так і зовнішні чинники. Одним із ключових аспектів є взаємоузгодження інтересів усіх зацікавлених сторін: керівництва,

працівників, інвесторів, постачальників та клієнтів. Це забезпечує формування прозорої системи управління, що мінімізує ризики шахрайства.

Успішна реалізація таких механізмів може базуватися на кількох стратегічних напрямках:

1. Впровадження автоматизованих систем моніторингу. Сучасні інформаційні технології дозволяють автоматизувати процеси аналізу фінансових операцій та виявлення підозрілих дій. Наприклад, використання спеціалізованих програм для відстеження транзакцій, які автоматично повідомляють про аномальні дії, значно знижує ризики шахрайства;

2. Розробка політики внутрішнього контролю. Важливим елементом протидії є впровадження системи внутрішніх правил, які регламентують фінансові процеси. Це може включати політику "подвійного підпису" для затвердження важливих фінансових документів, регулярний аудит, а також створення незалежного відділу внутрішнього контролю;

3. Навчання персоналу. Недостатня обізнаність працівників щодо ризиків шахрайства є значною загрозою. Проведення регулярних тренінгів із фінансової безпеки та етичної поведінки допоможе сформувати культуру протидії шахрайству;

4. Побудова довірчих відносин із партнерами. Взаємоузгодження інтересів передбачає забезпечення прозорості та взаємної відповідальності у відносинах із контрагентами. Це може включати спільну розробку антикорупційних політик, створення платформи для обміну інформацією про шахрайські схеми та взаємне інформування про ризики;

5. Залучення зовнішніх експертів. Співпраця з аудиторськими компаніями, юридичними фірмами та правоохоронними органами допомагає швидше виявляти та ліквідувати загрози. Зовнішні аудитори забезпечують об'єктивність та неупередженість у перевірці фінансових операцій.

Додатковими рекомендаціями, щоб забезпечити успіх механізмів протидії, підприємству рекомендується реалізувати такі заходи:

Створення робочої групи з протидії шахрайству, яка включатиме представників усіх підрозділів, відповідальних за фінансові, юридичні та інформаційні аспекти діяльності;

Запровадження анонімної "гарячої лінії" для повідомлень про підозрілі дії всередині підприємства;

Розробка кризового плану реагування на випадки виявлення шахрайських дій, який передбачає оперативну перевірку, розслідування та усунення наслідків.

Впровадження механізмів протидії фінансовому шахрайству на основі взаємоузгодження інтересів сприятиме:

- зниженню кількості випадків шахрайства через посилення внутрішнього контролю;
- підвищенню рівня довіри між підприємством і його партнерами;
- покращенню фінансової прозорості та привабливості для інвесторів;
- зміцненню репутації підприємства як надійного бізнес-партнера.

Таким чином, застосування запропонованих заходів дозволить ТДВ "Городоцьке" створити стійку систему економічної безпеки, мінімізуючи ризики шахрайства та підвищуючи ефективність управління ресурсами.

3.1 Формування ресурсного забезпечення управління економічною безпекою підприємства

Дослідження механізмів ресурсного забезпечення діяльності ТДВ "Городоцьке" створює необхідну основу для формування концепції управління ресурсами з метою забезпечення економічної безпеки. Механізм ресурсного забезпечення в умовах ТДВ "Городоцьке" – це система інституціональних елементів, необхідна для розподілу й перерозподілу ресурсів підприємства між його структурними підрозділами, а також для

трансформації ресурсів з однієї форми в іншу залежно від потреб підприємства. Напрями ресурсного забезпечення діяльності визначаються фінансовими, кадровими, матеріальними та іншими ресурсами, а також інноваціями, які заплановано запровадити у майбутньому, та можливостями щодо залучення джерел інвестування.

Таким чином, ресурсне забезпечення діяльності ТДВ "Городоцьке" є комплексним процесом мобілізації, розподілу ресурсів та накопичення. Воно охоплює планування, контроль, моніторинг та інші процедури, спрямовані на ефективне і раціональне використання ресурсів для зменшення ризику в діяльності підприємства. ТДВ "Городоцьке" як відкрита економічна система взаємодіє із зовнішнім середовищем, яке представлено ринками ресурсів, формуючи свої первинні ресурси. Джерелами фінансування ресурсів можуть бути як власні, так і позичкові кошти, що забезпечує фінансову гнучкість для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Наступним етапом процесу ресурсного забезпечення є накопичення, комбінування, розподіл і перерозподіл ресурсів, тобто формування ресурсного потенціалу підприємства (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Модель формування та реалізації ресурсного потенціалу ТДВ "Городоцьке"

Важливою складовою цього процесу є забезпечення ефективного використання ресурсів з метою досягнення економічної безпеки підприємства. Всі складові ресурсного забезпечення мають бути інтегровані та відповідати стратегії розвитку ТДВ "Городоцьке" і цілям внутрішніх бізнес-процесів.

Матеріальні ресурси підприємства слід формувати у тісному взаємозв'язку з потенціалом інтелектуальних активів та інших нематеріальних ресурсів.

Синергія між цими ресурсами дозволяє максимізувати ефективність їх використання та забезпечити стійке економічне зростання. Незалежне формування матеріальних чи інтелектуальних ресурсів без урахування їх взаємодії може призвести до втрати можливостей синергетичного ефекту, який є критичним для забезпечення економічної безпеки.

Важливим аспектом ефективного управління ресурсами є зниження витрат підприємства та оптимізація процесу управління ними. Це безпосередньо впливає на стан економічної безпеки ТДВ "Городоцьке" і сприяє мінімізації ризиків. Важливою умовою є інтеграція всіх ресурсів для забезпечення стійкого розвитку. Наприклад, впровадження функції контролінгу дозволяє ефективно моніторити стан ресурсів, забезпечувати їх раціональне використання та виявляти можливі проблеми на ранніх стадіях.

У рамках власного спектру інтересів ТДВ "Городоцьке", що функціонує і взаємодіє із багатьма суб'єктами соціально-економічних відносин, процес гармонізації ресурсів є шляхом досягнення позитивних результатів. З економічного погляду, гармонізація є процесом взаємного узгодження, систематизації, уніфікації, координування та забезпечення взаємної відповідності економічних інтересів і процесів. Це дозволяє уникнути односторонніх переваг одних суб'єктів господарювання над іншими та забезпечує рівномірний розподіл ресурсів для досягнення спільних цілей.

Загалом, під час гармонізації ресурсного забезпечення мінімізується ризик односторонніх переваг та створюється середовище для взаємовигідної

співпраці. Це означає, що кожен учасник економічних відносин може задовольнити свої інтереси через взаємодію з іншими суб'єктами, що сприяє підвищенню загальної ефективності діяльності. Для забезпечення ефективності управління ресурсами та попередження можливих ризиків доцільно запровадити систему превентивних заходів. Це включає створення дієвих інструментів контролю та раннього виявлення проблем у сфері ресурсного забезпечення, що дозволить уникнути негативних наслідків.

Однією з важливих рекомендацій є введення функції контролінгу, яка дозволяє комплексно оцінювати ефективність використання ресурсів та вчасно виявляти відхилення від планових показників. Введення превентивних заходів, таких як регулярний аналіз ринкової ситуації, оцінка ризиків та впровадження заходів для мінімізації їх впливу, є важливими складовими забезпечення економічної безпеки підприємства. Запропонована модель превентивних заходів для усунення зовнішніх та внутрішніх загроз діяльності ТДВ "Городоцьке" з позиції економічної збалансованості представлена на (рис. 3.4).

Рисунок 3.4 – Створення механізмів раннього виявлення загроз діяльності

Для посилення ефективності ресурсного забезпечення управління економічною безпекою також варто звернути увагу на автоматизацію процесів моніторингу і контролю. Використання сучасних цифрових технологій, таких як системи управління ресурсами ERP (Enterprise Resource Planning), дозволяє не лише оперативно відслідковувати витрати та ефективність використання ресурсів, але й створює умови для більш точного планування та прогнозування. Це дозволяє мінімізувати витрати часу на обробку даних та зменшити ризик людських помилок, що є особливо важливим для забезпечення надійності функціонування підприємства.

Іншою важливою рекомендацією є підвищення кваліфікації працівників, відповідальних за управління ресурсами. Проведення регулярних тренінгів та навчань з ефективного використання ресурсів, а також забезпечення знань з протидії ризикам допоможуть працівникам краще виконувати свої обов'язки і, відповідно, підвищувати загальну ефективність підприємства. Важливою складовою є також стимулювання працівників до підвищення продуктивності через мотиваційні програми, що можуть включати преміювання за досягнення в економії ресурсів.

Крім того, доцільно посилити взаємодію з постачальниками та партнерами для узгодження умов поставок і оптимізації логістичних процесів. Чітко визначені умови співпраці дозволять мінімізувати ризики зриву поставок або надмірних витрат на логістику. Використання контрактів з фіксованими умовами поставок і попередньо узгодженими цінами сприятиме зниженню ризиків непередбачених витрат та забезпеченню стабільності в ресурсному забезпеченні підприємства.

Таким чином, формування ресурсного забезпечення управління економічною безпекою ТДВ "Городоцьке" є багатограним процесом, який включає ефективну мобілізацію, розподіл та контроль ресурсів. Інтегрований підхід до управління матеріальними, фінансовими та інтелектуальними

ресурсами, а також впровадження сучасних технологій і розвиток кадрового потенціалу дозволяють забезпечити стійкість та конкурентоспроможність підприємства на сучасному ринку. Створення дієвої системи превентивних заходів та автоматизації процесів управління допоможе досягти високого рівня економічної безпеки та ефективності функціонування підприємства.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі роботи було проведено ґрунтовний аналіз можливих заходів покращення економічної безпеки ТДВ «Городоцьке», враховуючи сучасні економічні виклики та ризики, які стоять перед підприємством. На основі дослідження було запропоновано комплексні рішення, що спрямовані на зміцнення фінансової стійкості, ефективність внутрішніх процесів та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Основні висновки можна сформулювати наступним чином:

1. Удосконалення системи фінансового моніторингу та контролю.

Важливим завданням є впровадження сучасних автоматизованих систем для постійного моніторингу фінансової діяльності. Такі системи дозволять оперативно виявляти та усувати порушення, зокрема несанкціоновані фінансові транзакції, що є однією з ключових загроз економічній безпеці.

Запропоновано посилити внутрішній фінансовий контроль шляхом регулярного проведення аудиту та оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами. Зокрема, було наголошено на необхідності аналізу основних фінансових показників, як-от ліквідність, рентабельність та фінансова стійкість, що дозволить оперативно реагувати на можливі негативні тенденції.

Розроблено рекомендації щодо впровадження системи ризик-менеджменту для ідентифікації та мінімізації фінансових ризиків, що виникають у процесі господарської діяльності.

2. Запровадження механізмів протидії фінансовому шахрайству.

Було визначено основні причини фінансового шахрайства на підприємстві, серед яких недосконалість внутрішніх регламентів, недостатня кваліфікація персоналу та слабкий контроль за фінансовими потоками. Для подолання цих загроз запропоновано впровадити чіткі регламенти фінансової діяльності, які включають стандарти контролю, обмеження доступу до критичної інформації та обов'язковий моніторинг операцій.

Важливою частиною стратегії є підвищення фінансової культури працівників та формування етичних принципів корпоративної діяльності. Запропоновано проведення регулярних тренінгів і навчань для персоналу з питань фінансової грамотності, виявлення шахрайських схем та методів їх запобігання.

Особливу увагу приділено налагодженню системи взаємодії між підрозділами підприємства, що дозволить швидко реагувати на потенційні внутрішні та зовнішні загрози.

3. Підвищення конкурентоспроможності та стійкості економічної безпеки підприємства.

Одним із ключових напрямів покращення економічної безпеки є розширення ринкових можливостей та підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства. Було наголошено на необхідності оптимізації бізнес-процесів, впровадження новітніх технологій та модернізації виробництва, що забезпечить ефективне використання ресурсів та зменшення витрат.

Запропоновано посилити маркетингову стратегію підприємства шляхом вивчення ринкових тенденцій, розширення співпраці з надійними партнерами та виходу на нові ринки збуту. Важливою складовою є підвищення якості продукції та створення унікальних конкурентних переваг.

Наголошено на необхідності диверсифікації ризиків шляхом розроблення стратегічних і тактичних планів, які дозволять підприємству гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища та мінімізувати залежність від окремих чинників.

4. Інтеграція комплексного підходу до економічної безпеки.

Для забезпечення довгострокової стабільності та стійкості підприємства важливо впровадити комплексну систему економічної безпеки, яка охоплюватиме фінансові, організаційні, технологічні та інформаційні аспекти діяльності.

Запропоновано створення єдиної служби економічної безпеки, що координуватиме роботу всіх підрозділів підприємства, відповідатиме за виявлення ризиків та впровадження заходів з їх мінімізації. Таке централізоване управління дозволить забезпечити узгодженість дій та підвищити ефективність роботи всього підприємства.

Таким чином, реалізація запропонованих заходів забезпечить покращення економічної безпеки ТДВ «Городоцьке», підвищить фінансову стійкість, захистить активи підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз та сприятиме підвищенню конкурентоспроможності. Комплексний підхід до управління економічною безпекою, включаючи фінансовий моніторинг, боротьбу з шахрайством та стратегічне планування, дозволить підприємству не лише успішно функціонувати в поточних умовах, а й закласти міцний фундамент для його подальшого розвитку та стабільного зростання.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження щодо розробки пропозицій забезпечення економічної безпеки підприємства ТДВ "Городоцьке" було зроблено такі висновки:

1. Встановлено, що погляди більшості вчених на тему економічної безпеки підприємства є дуже різними, а іноді й суперечливими. Існує безліч дискусій щодо концептуальних підходів до визначення сутності категорії "економічна безпека підприємства", її функціональних компонентів, критеріїв оцінки та складових. Ці питання потребують подальших глибоких досліджень для створення єдиного методологічного підходу.

2. Обґрунтовано, що основою розроблення комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства має бути чітка концепція, яка включає мету, завдання, принципи функціонування, предмети дослідження, стратегію і тактику. Метою цієї системи є мінімізація зовнішніх та внутрішніх загроз для економічного становища підприємства, включаючи його фінансові, матеріальні, інформаційні та людські ресурси. Окремий акцент було зроблено на запобіганні фінансовому шахрайству, яке становить значну загрозу економічній безпеці підприємства.

3. Систематизовано, що для досягнення поставленої мети необхідно вирішення конкретних завдань, що об'єднують усі сфери безпеки підприємства:

- 1) ефективне прогнозування загроз економічній безпеці;
- 2) організація запобігання можливим загрозам;
- 3) виявлення, аналіз та оцінка існуючих загроз економічній безпеці;

- 4) прийняття рішень та реагування на існуючі загрози;
- 5) удосконалення системи економічної безпеки підприємства.

При цьому важливо приділити увагу заходам щодо протидії фінансовому шахрайству, включаючи впровадження внутрішніх механізмів контролю та аудитів.

4. З'ясовано, що ТДВ "Городоцьке" є стабільним підприємством, яке здійснює свою діяльність у сфері аграрного виробництва. Підприємство успішно працювало протягом останніх років, що свідчить про наявність достатніх ресурсів для забезпечення його економічної безпеки. При цьому важливо враховувати можливі ризики, включаючи фінансові загрози, зокрема фінансове шахрайство, що може негативно впливати на його стабільність.

5. Узагальнено, що надійна економічна безпека ТДВ "Городоцьке" можлива лише за умов комплексного та системного підходу до її організації. Механізм економічної безпеки підприємства має охоплювати різні аспекти діяльності: економічні, організаційно-правові та мотиваційні способи збалансування інтересів підприємства з інтересами зовнішнього середовища. Це забезпечить стійкий прибуток і сприятиме зниженню рівня загроз, пов'язаних з можливими випадками фінансового шахрайства. Також варто звернути увагу на створення антикорупційної програми для підвищення прозорості діяльності компанії.

6. Розроблено пропозиції керівництву ТДВ "Городоцьке" щодо врахування наявності тріади цілей: узгодження інтересів, запобігання загрозам та формування відповідних ресурсів. Така тріада цілей має взаємодоповнювальний характер. Запропоновано гармонізацію інтересів підприємства – процес збалансування позицій та інтересів різних груп у часі та просторі. Побудова структури адміністративного механізму в системі гармонізації груп інтересів та економічної безпеки компанії має базуватися на функціонально-ресурсному підході, який: визначає загрози; визначає необхідність агресивного наступу, еволюційного підходу, методу адаптації чи очікування.

7. Обґрунтовано, що загальна концепція запропонованого механізму управління економічною безпекою підприємства передбачає створення системи, яка виявляє загрози, прогнозує їх наслідки, визначає методи локалізації та передає інформацію до загальної системи управління, в якій приймаються оперативні рішення. Це дозволяє усувати загрози або коригувати стратегічні цілі. В умовах сучасного економічного середовища, яке характеризується зростанням ризиків фінансового шахрайства, ТДВ "Городоцьке" має особливо враховувати цю загрозу, вживаючи відповідних заходів для її мінімізації. Сучасні умови розвитку підприємства вимагають зміни парадигми в оцінці ефективності використання ресурсів та впровадження більш жорстких методів контролю, що дозволить уникнути шахрайських дій і забезпечити фінансову стабільність.

Додатково, рекомендовано посилити фінансовий контроль, зокрема впровадити сучасні автоматизовані системи управління ризиками для швидкого виявлення та реагування на можливі випадки фінансового шахрайства. Це включає створення відділу внутрішнього аудиту, який буде проводити регулярні перевірки та звітувати перед керівництвом про можливі ризики. Важливим аспектом є також підвищення обізнаності працівників щодо ризиків шахрайства через навчання і тренінги, що дозволить зменшити ймовірність внутрішніх загроз і забезпечити ефективну протидію потенційним шахрайським схемам.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Бельтюков Є.А., Некрасова Л.А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність та формування на основі оцінки рівня конкурентоспроможності. Економіка: реалії часу. №2(12). (2021). С. 6-13.
2. Бобров Є.А. Аналіз діяльності неконтрольованих інвестиційних схем. Фінанси України. 2016. № 4. С. 98-105.
3. Вакульчук А.О. Економічна безпека підприємства як система боротьби з загрозами. Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти. Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 13-14 грудня 2021 р. URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-401/>
4. Воловельська І.В., Мазіашвілі А. Методика застосування психологічного елемента в системі економічної безпеки підприємств залізничного транспорту // Вісник економіки транспорту и промисловості.- 2023.-№80.-С.236-247
5. Грибіненко О. М. (Гапєєва О. М.). Зовнішньоторговельні індикатори економічної безпеки країн. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2020. № 3. С. 67–77. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-3-5736> (0,85 д.а.).
6. Гриценко А. С. Стратегічні засади зміцнення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Облік і фінанси. 2018. № 2(80). С. 118-124.
7. Гудзь О.Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами // Економіка. Менеджмент. Бізнес. № 2 (24), 2018. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/p_1010_10116_202.pdf
8. Данілова Е. І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства : монографія. Київ : Європейська наукова платформа, 2020. - 341 с

9. Дикань В.Л., Воловельская І.В. Концептуальні підходи до забезпечення економічної безпеки підприємства // Вісник економіки транспорту и промисловості.- 2018.-№64.-С.1-18

10. Дикань, В.Л., ПанченкоС.В., Маслова В.О., Воловельська І.В. Управління бізнесом: підручник.- Х.: УкрДАЗТ, 2017. – 315 с.

11. Добрик Л. Виявлення і розкриття шахрайських схем у сфері страхування як невід’ємний елемент забезпечення економічної безпеки. Ефективна економіка. 2016. №4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4900>.

12. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с

13. Економічна безпека підприємства: [підручник] / [А. М. Дідик, О. Є. Кузьмін, В. Л. Ортинський, Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, О. В. Ілляшенко та ін.]; за заг. ред. А. М. Дідика. Львів: НУ "Львівська політехніка", ТзОВ "Видавнича група "Бухгалтери України". 2019. 624 с.

14. Економічна безпека України: монографія / [Федоренко В.Г., Грищенко І.М., Новікова О.Ф., Ольшанська О.В. та ін.]; за ред. В.Г. Федоренка, І.М. Грищенка, Т.Є. Воронкової. Київ: ТОВ "ДКС центр". 2017. 462 с.

15. Захисний підхід до визначення економічної безпеки регіону / В. О. Онищенко, О. М. Бондаревська // Проблеми економіки. - 2018. - № 1. - С. 158-164. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Рекон_2018_1_21

16. Каламбет С. В., Кириленко Б. О. Економічна безпека як багаторівнева система. Економіка і суспільство. 2016. № 5. С. 344-349.

17. Квач І.Я. Формування теоретико-методологічних аспектів системи економічної безпеки підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. 2018. Вип. 22. С. 376-382.

18. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та домінанти розвитку : монографія. Київ : Знання, 2018. 431 с.

19. Ковбель А. Шахрайство всередині компанії. Як захиститися? Бізнес. 2019. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/shahraystvo-vseredini-kompaniji-yakzahistitisya-50009055.html>
20. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов та ін. Київ.: 34 Лібра. 2003. 280 с.
21. Кулаженко В.В. Система моніторингу економічної безпеки як чинник формування його конкурентоспроможності //Ефективна економіка. 2016. №8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5127>
22. Лукіна Ю.В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства. Фінанси України. № 3. (2016). С. 113-118.
23. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. 2-ге вид., переробл. Київ : НІСД, 2015. 348 с.
24. Науменко Є.Ю. Механізм управління економічною безпекою в умовах кризи. Молодий вчений. 2017. № 7 (47). С. 462-466.
25. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Вип. 2 (19). (2020). С. 222-232.
26. Полозова Т.В. Розвиток систем економічної безпеки: теоретичні аспекти. Кол. монографія. Харків: ХНУРЕ, 2020. С. 355-362
27. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України. від 01.07.1992 р. №2343-12. Верховна Рада України. 35 URL: zakon.rada.gov.ua. (дата звернення 21.10.2021).
28. Птащенко Л. О. Стратегічне та інноваційне забезпечення розвитку системи економічної безпеки підприємства: навч. посіб. Київ: "Центр учбової літератури". 2018. 320 с.
29. Сахневич С. Ключові фактори виникнення фінансових маніпуляцій, пірамід та масових спекуляцій. Innovations.com.ua. 2017.01.12. URL : <http://innovations.com.ua/ua/articles/14390/> temp.

30. Хамига Ю. Основні заходи протидії фінансовому шахрайству в Україні. Тернопільський національний економічний університет. 2019. С.133-136.
31. Хома Д.М., Лопатовський В.Г., Матюх С.А. Концептуальний базис фінансового менеджменту в сфері забезпечення економічної безпеки підприємства. Український журнал прикладної економіки та техніки. № 4. (2022). С. 145-152.
32. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Чернявський Сергій Сергійович; Нац. акад. внутрішніх справ. Київ, 2018. 34 с.
33. Чорнуцький С. П. Суть і методика виявлення фактів фінансового шахрайства. Економіка та держава. 2017. № 7. С. 127–131.
34. Чуницька І.І. Заходи запобігання фінансовому шахрайству та легалізація коштів, зароблених злочинним шляхом. Проблеми економіки. 2017. №2. С. 282-291
35. Шинкар С.М. Система економічної безпеки підприємства: методичні засади формування. Економіка та управління підприємствами. 2018. Вип. 25. С. 133-137.
36. Фінансова звітність ТДВ «Городоцьке» за 2021-2023 роки

ДОДАТКИ